

FORBUNDET FOR ARBEIDSFOLK

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

VEDTEKTER OG HANDLINGS- PROGRAM 2019-2023

Forbundet for
arbeidsfolk

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

Norsk Arbeidsmandsforbund er forbundet for arbeidsfolk, vi kjemper for lønn, rettigheter og verdighet for våre medlemmer. Vi er en del av LO, og vi er et av de eldste forbundene i Norge.

Våre verdier

Felleskap

Vi er arbeidsfolk, det er vår identitet og vår felles sak. Sammen er vi en sterk part i forhandlinger om arbeidsfolks rettigheter og fordeler.

Rettferdighet

Vi vil at folk skal behandles rettferdig. Man skal få lønn som fortjent, og forskjellene skal være små. Ingen skal utnytte andre for egen gevinst. Rettferdighet er en dyd som vårt velferdssamfunn er bygget på, som vi skal ta godt vare på.

Redelighet

Vi tror på et ærlig dags arbeid, og vi utnytter ikke andre for å berike oss selv. Vi har ingen skjulte agendaer, og vi sier hva vi mener. Vi kan være harde og standhaftige, men aldri urettferdig eller urimelig.

På de følgende sider finner du vedtekter og handlingsprogram for Norsk Arbeidsmandsforbund for perioden 2019-2023. Disse ble vedtatt på forbundets 39. ordinære landsmøte 8.–12. mai 2019.

Vedtekter

Del I -	Forbundets vedtekter	6
Del II -	Avdelingenes vedtekter	43
Del III -	Klubbvedtekter	59
Del IV -	Valg av representanter til LOs kongress	66
Del V -	Vedtektenes ikrafttreden, opphevelse og forandring	67
Del VII -	Forbundets forsikringer	67

Handlingsprogram

Innledning	70
Formålsparagrafen	71
Egen organisasjon	73
Kommunikasjon og samfunnskontakt	74
Verving og medlemspleie	75
Tillitsvalgte, omorganisering og konsern	76
Ungdomsarbeid	78
Samfunn og arbeidsliv	79
Bolig og boligpolitikk	83
Mangfold, likeverd og likestilling	84
Internasjonalt arbeid	84
Kompetanse	86
Utdanning	87
Rettferdig pensjon for arbeidstakere	89
Næringspolitikk	90
Samferdsel	93
Arbeidstid	95
Ytre miljø – klima og miljøendring	97
Arbeidsmiljø	99
Tariffpolitisk arbeid	100

**Vedtekter
2019-2023**

Del 1 Forbundets vedtekter

§ 1 Forbundets virkeområde

Norsk Arbeidsmandsforbund, som er tilsluttet Landsorganisasjonen i Norge (LO) er en landsomfattende sammenslutning av medlemmer som kan organisere lønnstakere innen:

- Forvaltning, anleggs- og vedlikeholdsarbeid i offentlig regi
- Anleggsrelatert entreprenørarbeid
- Renholdsbransjen
- Vaktmestere, skadesanering, spesialrenhold og vedlikehold
- Asfaltarbeid
- Veivedlikehold
- Bergindustrien
- Kystverket
- Vaktselskaper
- Parkeringsselskaper
- Tunnel-, bom- og bruselskaper
- Skianlegg
- Fritids- og fornøyelsestilbud som drives i privat regi

Øvrige grupper som ikke kommer inn under bestemte fag- eller industriforbunds virkeområder og ungdom som er under utdanning som er rettet mot forbundets virkeområder.

§ 2 Formål

Forbundet har til formål:

1. Å organisere lønnstakere innenfor forbundets virkeområde og opprette tariffavtaler (overenskomster) om medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår.
2. Å fremme medlemmenes faglige, økonomiske, sosiale og kulturelle interesser og sikre at de får sin rettmessige del av produksjonsresultatet.
3. Å arbeide for å bedre pensjonistenes levekår og bedre medlemmenes pensjonsrettigheter.
4. Å arbeide for at medbestemmelse og bedriftsdemokrati styrkes.
5. Å arbeide for å bedre arbeidsvilkårene for tillitsvalgte og verneombud.
6. Å arbeide for likestilling og tilstrebe at øvrig mangfold i forbundets styrende organer sentralt og lokalt gjenspeiler andelen i medlemsmassen
7. Å arbeide for at fagbevegelsen alltid er fri og uavhengig.
8. Å utvikle det internasjonale faglige samarbeidet, og drive internasjonalt solidaritetsarbeid.
9. Å arbeide for avspenning, nedrustning og fred.

10. Å arbeide for å sikre frihet, solidaritet, likeverd og likestilling mellom mennesker og en rettferdig global fordeling av ressurser.
11. Å arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier og demokrati for å fremme en rettferdig fordeling av samfunnsgodene.
12. Å arbeide for rettssikkerhet og økonomisk demokrati med offentlig styring av finans- og kredittinstitusjoner.
13. Å motarbeide ulovlig kontraktørvirksomhet, sosial dumping og privatisering av offentlig virksomhet.
14. Å sikre at grunnarealer og naturområder overføres til samfunnsseie, der dette bidrar til å fremme allmennhetens interesser.

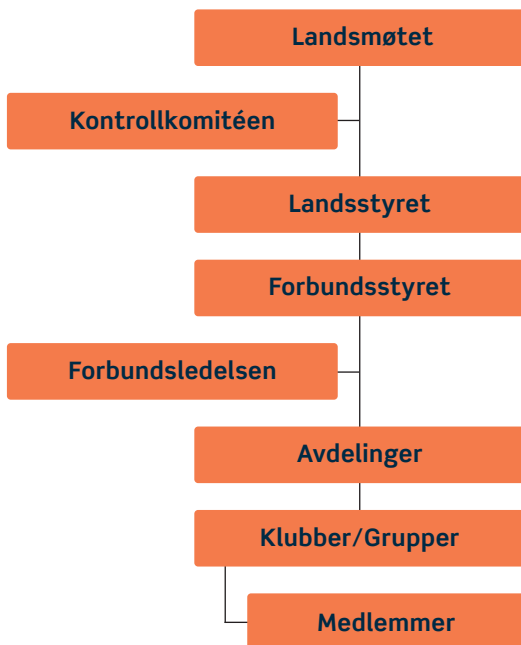
§ 3 Medlemskap

1. Alle lønnstakere som har arbeid innenfor det virkeområdet som er bestemt i § 1, eller fyller betingelsene for student- og elevmedlemskap i LO og som aksepterer forbundets og Landsorganisasjonens vedtekter og vedtak, kan være medlemmer av forbundet. Medlemskap kan bare oppnås gjennom en avdeling.
2. Unntatt fra medlemskap er:
  - a) De lønnstakere/elever/studenter som står tilsluttet eller representerer et politisk parti eller organisasjon som har nazistisk eller fascistisk program eller formål som er beslektet med slikt program.
  - b) De som har tatt arbeid under godkjent arbeidsstans eller er ekskludert av fagforbund tilsluttet LO. Disse kan ikke bli opptatt som medlemmer uten etter særskilt vedtak av forbundsstyret.
3. Medlemskap gjøres gjeldende fra innmeldingstidspunkt, men først etter første innbetaling av medlemskontingent er registrert. Forbundet kan ikke engasjere seg i tvister som er oppstått før innmelding.
4. Tvist om opprettelse av medlemskap og utelukkning av medlemmer i forbundet blir avgjort av forbundsstyret med mulighet til å anke tvisten inn for landsstyret.

§ 4 Forbundets oppbygging

1. Organisasjonskart:

2. Benevnelsen på avdelingene er Norsk Arbeidsmandsforbund, avdelingsnummer og geografisk benevnelse. Avdelingenes navn vedtas av forbundsstyret etter forslag fra avdelingene.

§ 5 Landsmøtet

1. Landsmøtet er forbundets høyeste myndighet. Ordinært landsmøte skal som regel holdes hvert 4. år på sted og tid som er fastsatt av landsstyret eller forbundsstyret. Tiden for landsmøtet skal fastsettes minst 6 måneder før det holdes.
2. Landsmøtet består av 180 valgte delegater fra avdelingene og av landsstyrets medlemmer. Forbundets valgte sekretærer som ikke er medlemmer av forbundsstyret eller landsstyret møter på landsmøtet med tale- og forslagsrett.
3. Forbundets kontrollkomité, distriktssekretærer med ansvar for daglig ledelse av avdelingene og tillitsvalgte for de ansatte i Norsk Arbeidsmandsforbund møter på landsmøtet med talerett. I saker kontrollkomitéen har plikt til å uttale seg om etter vedtektene, har komitéen forslagsrett.

4. De 180 mandatene fordeles forholdsvis mellom avdelingene etter gjennomsnittlig antall betalende medlemmer siste kvartal året før landsmøtet holdes, inntil 3 kan brukes som utjevningsmandater. Representasjon skal søkes fordelt mellom de ulike yrkesgrupper i avdelingen. Det velges vararepresentanter i nummerert rekkefølge for alle de 180 delegatene.
5. Forslag til landsmøtets dagsorden må være kjent før avdelingene kan velge sine delegater. Valg av delegater foretas av avdelingenes årsmøter. For å kunne velges som delegat må vedkommende ha vært organisert i forbund tilsluttet LO i minst 3 måneder før valget foretas og ellers ha sitt medlemskap i orden.
6. Skjemaer for fullmakter må være fylt ut og sendt inn til forbundet innen den frist som er satt av forbundsstyret. Fullmaktene skal være underskrevet av to av avdelingsstyrets medlemmer. Fullmaktene granskes av en fullmaktskomité valgt av forbundsstyret. Komitéen legger sin innstilling fram for landsmøtet, som gjør endelig vedtak om godkjenning av fullmaktene.
7. Melding om tidspunkt for landsmøtet skal sendes avdelingene med anmodning om å sende inn forslag som ønskes behandlet. Forbundsstyret setter fristen for innsending av forslag. Den må ikke være kortere enn 3 måneder etter at landsmøtet er gjort kjent.

8. Avdelinger, grupper, klubber, landsstyret og forbundsstyret kan fremme forslag til landsmøtet. Grupper og klubber sender sine forslag gjennom avdelingen, som samordner og videresender disse med innstilling til forbundet. Gruppe må i denne sammenheng være en fast etablert gruppe i avdelingen, som holder egne årsmøter.
9. Forslag til dagsorden, forretningsorden og de innsendte forslag skal sendes avdelingene senest 2 måneder før landsmøtet. Delegationene skal ha landsmøtedokumentene tilsendt senest 14 dager før landsmøtet. Landsmøtet gjør vedtak om endelig dagsorden og forretningsorden.
10. Ved avstemning på landsmøtet har hver representant en stemme. Sakene blir avgjort ved stemmeflertall. I tilfelle av stemmelikhet er forslaget forkastet. Landsstyrets medlemmer har ikke stemmerett i saker som angår ansvarsfrihet for de vedtak de har vært med på som medlemmer av landsstyret og forbundsstyret. Det samme gjelder saker om tvist mellom forbundsstyret og landsstyret som blir lagt fram på landsmøtet. I slike saker har de bare tale- og forslagsrett.
11. Forbundet betaler reise og opphold for representantene på landsmøtet, etter statens satser. De er også dekket av reiseforsikring. Reell, dokumentert tapt arbeidsfortjeneste dekkes. Diett under opphold avgjøres av forbundsstyret.

§ 6 Landsmøtets myndighetsområde

Landsmøtet skal:

1. Behandle og gjøre vedtak i alle saker som er ført opp på den vedtatte dagsorden. Landsmøtet skal uttale seg om landsmøteperiodens regnskap og årsberetning, samt fastsette landsmøteperiodens faglig-politiske beretninger.
2. Velge:
  - Forbundets ledelse bestående av leder, nestleder, organisasjonsleder, 4 forbundssekretærer og en ungdomssekretær. Som ungdomssekretær er ingen valgbar etter fylte 31 år.
  - Forbundsstyret bestående av leder, nestleder, organisasjonsleder og to forbundssekretærer, samt 9 representanter med personlige vararepresentanter fra avdelingene. Fra forbundsledelsen velges det en 1. og en 2. vararepresentant.
  - Landsstyret bestående av forbundsstyret og 15 representanter med personlige vararepresentanter fra avdelingene.

Disse valgene skal foregå ved særskilt valg.

Over halvparten av medlemmene i forbunds-/landsstyret skal ikke være fra forbundsledelsen. I forbundsstyret og landsstyret skal så vidt mulig alle yrker innen organisasjonsområdet være representert, og minst en representant i landsstyret ha minoritetsbakgrunn. Det bør tas hensyn til geografisk fordeling.

3. Velge kontrollkomité på 3 representanter og 3 personlige vararepresentanter. Leder og nestleder av kontrollkomitéen velges ved særskilt valg. Representanter i kontrollkomitéen kan ikke inneha andre verv i styrende organer i forbundet eller avdelingen. Ved leders avgang velger landsstyret ny leder.
4. Velge representanter med vararepresentanter til LOs og LO Stats representantskap.
5. Bare yrkesaktive medlemmer er valgbare. Når medlemmer går av med pensjon, skifter yrke eller tarilfområde, omskoleres til annet yrke eller går på arbeidsavklaring, trer de ut av sine verv. De som inngår avtale om delpensjon etter reglene i AFP, betraktes som yrkesaktive i nedtrappingsperioden.

Man kan ikke samtidig være ansatt i en stilling i forbundet og være i et valgt verv. Ansatte kan ikke velges, med mindre de trer ut av stillingen de er ansatt i. Dette gjelder

alle verv både i forbundet sentralt og i avdelingene. Ved valg av vararepresentanter søkes så langt råd å velge fra samme yrkesgruppe som den som velges som representant.

Ved valg til forbundets ledelse er ingen valgbar etter fylte 62 år.

Når en landsmøtevalgt representant i perioden trer ut fra sitt verv, trer vararepresentanten inn på fast plass, og landsstyret foretar suppleringsvalg, jf. § 9.

6. Ved valgene kreves det absolutt flertall. Har en ikke oppnådd det ved første gangs avstemming, foretas bundet valg mellom de to som har oppnådd det høyeste stemmetall. Får disse to samme stemmetall, skal det foretas loddtrekning.
7. Valgte representanter til forbundets organer har møteplikt. Ved uteblivelse fra 2 møter etter hverandre uten gyldig forfall, utelukkes representanten fra sitt verv og vararepresentanten rykker opp.
8. De som velges i forbundets organer og de ansatte kan ikke ha lønnet bistilling eller drive næringsvirksomhet som er i strid med forbundets interesser.

9. Foreta endringer i vedtektene for forbundet. Benkeforslag om endringer i vedtektene kan ikke tas opp til behandling på landsmøtet uten at det har sammenheng med et forslag som er satt fram på vanlig måte.
10. Avgjøre ethvert stridsspørsmål mellom forbundsstyret og landsstyret, mellom dem og de tilsluttede avdelinger, eller mellom avdelingene, om ikke vedtektene fastsetter noen annen måte å gå fram på.
11. Fastsette kontingent til forbundet.

§ 7 Ekstraordinært landsmøte

1. Ekstraordinært landsmøte kan innkalles av landsstyret når det oppstår særlige viktige og uforutsette situasjoner. Det samme har forbundsstyret plikt til å gjøre om minst 25% av medlemmene i forbundet krever det.
2. Det bør innkalles med minst 15 dagers varsel og kan bare behandle de saker som var årsaken til innkallingen.
3. Om tiden tillater det velges delegater til det ekstraordinære landsmøte på samme måte som bestemt i § 5. I motsatt fall møter de som var delegater på siste ordinære landsmøte. Landsstyret avgjør med bindende virkning hvilken fremgangsmåte som skal nyttes.

§ 8 Landsstyret

1. Landsstyret er den høyeste myndighet i forbundet når landsmøtet ikke er samlet. Det gjør vedtak i alle spørsmål som ikke er avgjort på landsmøtet.
2. Landsstyret kommer sammen til møte minst en gang hvert år, eller så ofte forbundsstyret finner det nødvendig, eller om 25% av representantene krever det. Møtene ledes av forbundets leder.
3. I landsstyret har forbundsstyrets medlemmer stemmerett i alle saker unntatt de saker som angår ansvarsfrihet for de vedtak de har vært med på som medlemmer av forbundsstyret. Ved stemmelikhet er lederens stemme avgjørende. Forbundsledelsens representanter har ikke stemmerett ved fastsetting av egen lønn.
4. Godtgjøring for reiseutlegg, diett og tapt arbeidsfortjeneste i anledning landsstyremøtene blir betalt av forbundet.
5. Landsstyrets, forbundsstyrets, kontrollkomitéens medlemmer og varamedlemmer skal ha tilsendt dagsorden med tilhørende saksdokumenter i god tid før møtet og helst innen 14 dager før.

6. Kontrollkomitéens medlemmer møter i landsstyremøtene med tale- og forslagsrett i saker som de etter vedtektene har rett til å uttale seg om. Jf. § 13 og Normalinstruks for kontrollkomitéer, vedtektene del VI.

§ 9 Landsstyrets myndighetsområde

Landsstyret skal:

1. Før utgangen av juni fastsette foregående års regnskap og årsberetning, samt innstille den faglig-politiske beretning overfor landsmøtet.
2. Innen utgangen av november i året før et hovedoppgjør velge tariffråd for de enkelte av forbundets grupper. Grupper innenfor tariffområdet bør så vidt mulig sikres representasjon.
3. Tariffrådene skal ha minimum 2 og maksimalt 9 representanter, med personlige vararepresentanter. Antall representanter i rådene reguleres i forhold til antall medlemmer i yrkesgruppene i tråd med følgende tabell:

Medlemmer	Representanter
0 – 500	2
501 – 1000	3
1001 – 1300	4
1301 – 1600	5
1601 – 1900	6
1901 – 2200	7
2201 – 2500	8
2501 og over	9

Avdelingene skal fremme forslag på representanter i samråd med gruppene. Forhandlingsutvalget velges av og blant tariffrådets medlemmer. Valgbarhet og uttreden av rådene følger bestemmelsene i § 6.5.

4. Foreta suppleringsvalg.

Ved suppleringsvalg søkes så langt råd å velge fra samme yrkesgruppe og avdeling som den representanten som har gått ut. Den avdelingen som mister en representant har anledning til å komme med forslag.

Vurdere suppleringsvalg i tilfelle noen av de sentralt valgte er fratrudd.

Landsstyret kan, om det finner det hensiktsmessig, nedsette en valgkomité når suppleringsvalg skal foretas.

- #### 5. Landsstyret nedsetter de faste komiteer, bransjeråd og utvalg de finner nødvendig for å utrede og forberede beslutninger i forbundsstyret og landsstyret. Det skal minst være følgende faste utvalg: Ungdomsutvalg samt bransjeråd for samferdsel, bergindustrien, renhold, vakt og maskin. Utvalgene, komiteene og bransjerådene har en rådgivende rolle overfor forbundsstyret og landsstyret, som er de besluttede organene. Landsstyret utarbeider mandat for utvalgene/komiteene. Supplering av utvalgene foretas av forbundsstyret.

6. Velge representanter til LOs kongress, dersom dette ikke er gjort av landsmøtet. Jf. vedtektene del IV.
7. Nedsette en valgkomite til landsmøtet minst 2 måneder i forkant av landsmøtet.
8. Ta avgjørelse i saker om utelukking av avdelinger og medlemmer.
9. Fastsette lønn for forbundets sentralt valgte. Forbundsledelsen inngår tariffavtale med forbundets ansatte.
10. Utligne ekstrakontingent om dette blir nødvendig.
11. Behandle alle ankesaker fra medlemmer i forbundsstyret i henhold til § 10.3.

§ 10 Forbundsstyret

1. Forbundsstyret har sitt sete i Oslo. Det er vedtaksført når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved stemmelikhet avgjør lederens stemme.
2. Møter blir holdt så ofte det er nødvendig av hensyn til saksmengden.

3. Valgte og ansatte sekretærer ved forbundskontoret som ikke er forbundsstyrerepresentanter, og de ansattes representant, møter med tale- og forslagsrett.
4. Om det er meningsforskjell i forbundsstyret har mindretallet rett til å anke følgende saker for landsstyret:
  - a) Utelukking av medlemmer.
  - b) Suspensjon av tillitsvalgte.
  - c) Anvendelse av forbundets midler.
  - d) Utskriving av ekstrakontingent.
  - e) Tolkningstvister i henhold til § 31.

§ 11 Forbundsstyrets myndighetsområde

Forbundsstyret skal:

1. Lede forbundets virksomhet i samsvar med vedtektene, landsmøtets og landsstyrets vedtak. Den daglige ledelse ivaretas av den valgte forbundsledelsen.
2. Avgi årsregnskap, årsberetning og framlegge en faglig/politisk beretning for foregående år i god tid, slik at dette kan behandles av landsstyret senest innen utgangen av juni måned. Årsregnskap og årsberetning skal være underskrevet av samtlige av forbundsstyrets

medlemmer. Har en som skal underskrive innvendinger mot årsregnskap eller årsberetning, skal vedkommende underskrive med påtegnet forbehold og nærmere redegjørelse i årsberetningen.

3. Ansette nødvendig antall distriktssekretærer i avdelingene, samt oppnevne og ansette regionale verneombud i henhold til forskrift nr. 706. De berørte avdelinger skal medvirke i alle ansettelsesprosesser og har innstillingsrett ved ansettelse av distriktssekretærer og regionale verneombud.

Forbundsstyret har arbeidsgiveransvar for de ansatte.

4. Forvalte forbundets midler i samsvar med § 12.3 og gi løyvinger som ikke er fastsatt av landsmøtet eller landsstyret.
5. Påse at regnskapsførsel og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.
6. Påse at avdelingene følger de retningslinjer som er trukket opp for forbundets virksomhet. Herunder en kontrollfunksjon av avdelingenes drift i henhold til vedtektene og lovlig fattede vedtak.

7. Forme og lede tariffpolitikken i samsvar med forbundets og LOs formål og retningslinjer, og behandle oppgjørsform.
8. Innkalle landsstyret og landsmøtet og forberede de saker som skal opp til behandling der.
9. Suspendere og avsette tillitsvalgte i samsvar med reglene i § 29.
10. Utligne ekstrakontingent om dette blir nødvendig.
11. Innstille representanter til LOs kongress og lede valget i samsvar med de regler som er anført under Del IV.
12. Avgjøre tvister om tolkning av forbundets vedtekter.
13. Det ytes stønad til ekstraordinær barnepass i forbindelse med møter og andre oppdrag for forbundet.

§ 12 Hovedkontor, firmategning og forvaltning

1. Forbundet har sitt hovedkontor i Oslo.
2. Forbundsstyret bestemmer hvem som skal forplikte forbundet.
3. Forbundsstyret må til enhver tid påse at forbundets midler anbringes slik at de i kommende tilfeller kan realiseres hurtig. Midler skal ikke anbringes i foretak/aktivitet i strid med § 2.

§ 13 Regnskap, revisjon og kontroll

1. Regnskapet skal gi innsikt i forbundets økonomiske aktiviteter og stilling.
2. Regnskap og budsjettoppfølging legges fram for forbundsstyret minst to ganger årlig.
3. Forbundet utarbeider årsregnskap i samsvar med god regnskapsskikk. Forbundsstyret avlegger hvert år regnskapet for landsstyret. Regnskapsførselen og årsregnskapet skal følge de bestemmelser som er fastsatt i regnskapsloven.

4. Revisjon av forbundets regnskaper utføres av statsautorisert revisor eller et revisjonsselskap av statsautoriserte revisorer valgt av LOs representantskap.
5. I den utstrekning det følger av god revisjonsskikk, skal revisor granske regnskapene og årsoppgjøret. Revisor skal følge de instruksjer og pålegg som gis av Landsorganisasjonens og forbundets organer, så fremt de ikke strider mot lov, vedtekter eller god revisjonsskikk. I den utstrekning revisor finner det forsvarlig etter kravene til god revisjonsskikk, kan revisor bygge sitt arbeid på den interne kontroll.
6. Forhold som revisor har påpekt over for forbundet skal inntas i brev som nummereres fortløpende. Slike brev journalføres i en revisjonsprotokoll og oppbevares betryggende sammen med protokollen.
7. Revisor eller den revisor utpeker plikter å være til stede på forbundsstyremøtet der regnskapet blir behandlet.
8. Kontrollkomitéen har i oppdrag å påse at de organisatoriske og økonomiske disposisjoner som blir gjort er i samsvar med forbundets vedtekter og vedtak.

Kontrollkomitéen har for øvrig å foreta en kritisk revisjon av forbundets disposisjoner (og en tallmessig revisjon) i den utstrekning den selv finner det nødvendig.

Komitéen kan innkalle de faste revisorer til sine møter. Jf. normalinstruks for kontrollkomitéer.

§ 14 Tariffkrav og tariffrevisjoner

1. Vil forbundet sette fram krav om ny tariffavtale eller si opp en tariffavtale, må dette godkjennes av sekretariatet i LO på forhånd. Melding må til vanlig gis 1 måned før kravet blir satt fram eller tariffavtalen blir sagt opp.
2. Plassoppsigelse kan foretas når sekretariatet i LO har gitt godkjenning etter pkt. 1.
3. Fører ikke forhandlinger eller mekling frem og forbundet vil sette arbeidsstans i verk, må godkjenning fra sekretariatet i LO innhentes.
4. Om en tariffbevegelse omfatter flere forbund eller fag, har forbundet plikt til å overlate ledelsen av forhandlingene til forhandlingsutvalget i samsvar med LOs vedtekter § 14. pkt. 5.

§ 15 Avstemning over tarifforslag

1. Tarifforslag skal legges frem for de medlemmer interessetvisten gjelder. Avstemningsresultatet skal gi et fullgyldig uttrykk for viljen hos medlemmene. Avstemningsfristen skal gi alle en reell mulighet til å avgi stemme.

2. Har flertallet av de medlemmer som interesselisten gjelder stemt for forslaget, er det vedtatt. Har flertallet stemt mot, er det forkastet.
3. Blir ikke vilkåret i punkt 2 fylt, er avstemningen ikke bindende med mindre 2/3 eller mer av de medlemmer interesselisten gjelder har deltatt i avstemningen.
4. Har mindre enn 2/3 tatt del i avstemningen, og vilkåret etter punkt 2 ikke er fylt, er avstemningen rådgivende. LOs sekretariat skal tar endelig avgjørelse etter at forbundsstyre er hørt.
5. Omfatter en tariffavtale også andre forbund, forholdes som bestemt i LOs vedtekter § 14. pkt. 5–10.
6. Ved avstemninger må § 7.4 i avdelingenes vedtekter vedlegges avstemningsmateriellet.

§ 16 Arbeidsstans

1. Når samtykke til å iverksette arbeidsstans foreligger eller om lockout er varslet, velger alle avdelinger som berøres av arbeidsstansen en streike- eller lockout-komité. Avdelingen øver den kontroll som er nødvendig under arbeidsstansen.

2. Så lenge arbeidsstansen varer må ingen ta arbeid i foretak som omfattes av arbeidsstansen, eller i bedrifter hvor det er erklært ubetinget sympatiaksjon. Den som gjør det er blokade- eller streikebryter. Melding om det sendes straks til forbundsstyret.
3. Forbundsstyret treffer avgjørelse i hvert enkelt tilfelle om navnene på streike- eller blokadebryterne skal offentliggjøres.
4. Ingen organisert arbeider må søke arbeid etter endt lovlig streik eller lockout, før alle medlemmer som var med i arbeidsstansen har fått igjen arbeidet sitt. De som tar arbeid i strid med dette, rammes av bestemmelsen i pkt. 2 i denne paragraf, om ikke forbundsstyret finner grunn til å gjøre unntak.
5. Bare de medlemmer som interesselisten gjelder, har stemmerett i spørsmålet om iverksetting, avslutning eller fortsetting av arbeidsstans.
6. Ved alle avstemninger følges reglene i § 15 i disse vedtekter og for øvrig avstemningsreglene i avdelingenes vedtekter § 7.

§ 17 Stønad under arbeidsstans

1. Arbeidsstans som er satt i verk i henhold til disse vedtektene gir alle medlemmer som omfattes av arbeidsstansen rett til stønad etter disse satser, fra konfliktens første dag.

Forbundsstyret kan sette andre satser og bestemme at stønad skal gis fra et annet tidspunkt.

Grunnsats kr. 4 890,- pr. uke.

Forsørgertillegg kr. 699,- for hver person medlemmet er forsørger for.

Satsene lønnsindeksreguleres årlig pr. 1. februar.

Medlemmer som arbeider deltid skal utbetales stønad i forhold til det antall timer de ville ha arbeidet dersom det ikke var konflikt.

Satsen omregnes videre til timesats ved forskjellige arbeidstidsordninger.

2. For å få rett til stønad må det enkelte medlem:
  - Ha vært i arbeid på det tidspunkt da arbeidsstansen inntrådte.

- Ha betalt kontingent til forbund tilsluttet LO i minst 2 måneder før arbeidsstansen ble satt i verk. Forbundsstyret kan fatte vedtak om kortere medlemskap enn 2 mnd.
  - Ikke skyldte kontingent for mer enn seks uker.
3. Tar medlemmene annet arbeid må de gi melding om det til avdelingen. Så lenge medlemmene har slikt arbeid faller stønaden bort. Se også avd. vedtektene § 7.
  4. Medlemmer som var syke da arbeidsstansen ble satt i verk har krav på stønad fra den dagen de blir friskmeldt mot å legge fram legeattest om det. Medlemmer som avtjener verneplikt når arbeidsstansen settes i verk, får stønad fra den dagen de blir dimittert.
  5. Medlemmer kan få rett til stønad dersom medlemmet blir permittert fra sitt arbeid som følge av streik på annet tariffområde innenfor samme arbeidsplass. Rett til stønad gjelder kun i det tidsrom den lovlige streiken pågår og i den perioden medlemmet ikke mottar lønn fra arbeidsgiver eller dagpenger under arbeidsløshet fra NAV. Forbundets ledelse har mandat til å fatte vedtak i hvert enkelt tilfelle.

§ 18 Særorganisasjoner etc.

Ingen særorganisasjoner, celler eller grupper, eller aksjonsutvalg må dannes, som har til hensikt å sette ut av funksjon de regulært opprettede og valgte instanser innen fagorganisasjonen, eller fremme formål som ligger ved siden av fagorganisasjonen.

§ 19 Kontingent

1. Kontingenten er 1,6 % av brutto arbeidslønn, lønn under sykdom, militærtjeneste, fødselspenger, adopsjonspenger og av ferielønn.

Dersom ferielønn ikke tas med i grunnlaget, skal satsen være 1,82 %.

Med brutto arbeidslønn forstås all lønn som legges til grunn for beregning av ferielønn.

Kontingenten skal dog være en minstekontingent på kr. 135,- per måned, den indeksreguleres (konsumprisindeks) hvert år per 1. november. I tillegg kollektiv advokatforsikring (HELP) på kr. 65,- per måned (per juli 2019 og reguleres iht avtale).

2. For pensjonerte medlemmer er kontingenten minstekontingent per måned. Fra fylte 75 år er medlemskapet gratis.
3. I ledighetsperioder og perioder fra den dato lønn under sykdom opphører, er medlemmet fritatt for å betale kontingent. Overskrider en slik periode 3 måneder, skal medlemmene betale minstekontingent, inntil vedkommende kommer i lønnet arbeid.
4. Har et medlem gått arbeidsledig over 6 måneder, eller har hatt permisjon over 12 måneder, kan forbundet kreve dette dokumentert skriftlig av NAV.
5. Medlemmer plikter å meddele avdelingen umiddelbart når vedkommende kommer i lønnet arbeid. Medlemmer plikter også å opplyse om og betale kontingent for lønnet arbeid for biarbeidsgiver, dersom denne ligger under forbundets organisasjonsområde.
6. Medlemmer kan ikke kreve at forbundet skal bistå i saker som oppstår i virksomheter hvor de ikke er registrert med kontingentinnbetaling.
7. De som ikke mottar lønn fra sin arbeidsgiver under obligatorisk førstegangstjeneste eller siviltjeneste fritas for å betale kontingent. De som går skole og ikke har lønnet arbeid, fritas for å betale kontingent, men de

betaler den til enhver tid gjeldende årspremie for forsikringer.

8. Ekstraordinær kontingent kan utskrives av landsmøtet, landsstyret og forbundsstyret.
9. Medlemmer ansatt i virksomheter med oppdrag utenfor Norges grenser, betaler kontingent til forbundet etter reglene i punkt 1.
10. Bi-medlemskap er mulig for de som også har fast virke innenfor et annet LO-forbunds område. Hovedmedlemskapet skal være i det forbund der medlemmet har størst stillingsandel. For bi-medlemskap betales det vanlig kontingent, men medlemmet får refundert den delen av kontingenten som utgjør forsikringspremien.

§ 20 Kontingentens fordeling

Landsstyret vedtar hvor stor andel av kontingentinntekten som skal fordeles til forbundets avdelinger.

§ 21 Medlemsutmerkelse

1. Medlemmer med 25 års sammenhengende medlemskap i forbund tilsluttet LO skal tildeles forbundets 25 års-nål.
2. Medlemmer med langt medlemskap, og som har vært særlig aktive og dyktige i faglig arbeid, kan tildeles forbundets diplom etter følgende retningslinjer:
  - Vedkommende må ha innehatt tillitsverv i sammenlagt 20 år i forbundets/fagbevegelsens organer.

Forslag om slik tildeling kan fremmes av avdelingene og forbundsstyret. Forbundsstyret avgjør tildelingen.

3. LO-merket tildeles medlemmer som har 40 års sammenhengende medlemskap i forbund tilsluttet LO.
4. Medlemmer med 50 års sammenhengende medlemskap i forbund tilsluttet LO skal tildeles diplom for 50 års medlemskap.
5. Hedersstatuetten «Arbeidsmanden» kan tildeles en person som har gjort seg spesielt bemerket ved betydelig innsats innen forbundets interesseområder. Det utdeles en i hver landsmøteperiode. Vedtak om tildelingen fattes av forbundsstyret, etter begrunnede forslag fra avdelingene eller forbundsstyret.

6. LOs høyeste medlemsutmerkelse, «Pioneren», kan tildeles medlemmer som har gjort en betydelig innsats i/for fagbevegelsen i minst 25 år sammenhengende. Innsatsen kan bestå av faglige tillitsverv eller en kombinasjon av dette og innsats for fagbevegelsen i offentlige verv eller annen virksomhet. Vedtak om tildeling fattes av forbundsstyret.

§ 22 Overføring av medlemskap

1. Medlemmer kan overføres fra en avdeling til en annen innen forbundet.
2. Ved nyorganisering og overføring fra andre forbund, blir medlemmene tilsluttet avdelingen som geografisk dekker arbeidsplassen.

Ved skifte av arbeidsplass kan medlemmene etter eget ønske velge å bli stående i avdelingen, overføres til hjemstedets avdeling eller avdelingen som geografisk dekker den nye arbeidsplassen.

Oppstår det forhold innen virksomheter/arbeidsplasser som gjør at vedtektene ikke er utfyllende nok, skal forbundsstyret behandle spørsmålet om hvor medlemmene skal være tilsluttet.

3. Medlemmer kan overføres fra ett forbund til et annet innen LO, når de har medlemskapet i orden i sitt gamle forbund og er utmeldt av det.
4. Vilkår for slik overføring er at medlemmer har eller har fått arbeid innenfor et annet forbunds virkeområde.

Overføring skal finne sted innen 2 måneder regnet fra det tidspunkt medlemmene har fått arbeid i vedkommende yrke. I slike tilfeller får medlemmet straks fulle rettigheter i det nye forbundet.

§ 23 Overføring av medlemskap innen Skandinavia

1. Overføring kan foretas direkte fra det forbund medlemmet er tilsluttet til det forbund medlemmet skal tilhøre i henhold til vedkommende forbunds vedtekter
2. Før overføring kan skje, må medlemmet ha arbeid innenfor forbundets virkeområde, og medlemskap må bekreftes å være i orden fra det forbundet vedkommende har stått tilsluttet.

§ 24 Overføring fra andre land

1. Medlemmer fra andre lands forbund som forbundet har gjensidig overenskomst med, og som har hatt sitt medlemskap i orden i minst 3 måneder, opptas i forbundet om vilkårene ellers er til stede, med fulle rettigheter regnet fra den tid medlemmet ble organisert.
2. Et medlem fra annet lands organisasjon som forbundet ikke har gjensidig overenskomst med, og som har sitt medlemskap i orden, kan opptas som medlem. Medlemmets rettigheter blir regnet fra den dag det blir opptatt i forbundet.

§ 25 Kampfondet og Solidaritetsfondet

1. I landsmøteperioden avsettes det i gjennomsnitt fra 2 - 4 % av forbundets totale kontingentandel til Kampfondet. Fondet skal svare til minst kr. 4890,- pr. yrkesaktiv medlem. Beløpet justeres årlig i forhold til lønnsindeksen.
2. Kampfondets midler skal anbringes slik at de hurtig kan nyttes til stønad når situasjonen krever det.
3. Landsstyret/forbundsstyret kan bruke kr. 20,- pr. betalende medlem pr. år til solidaritetsarbeid.

§ 26 Uravstemning

1. Forbundsstyret kan gjøre vedtak om uravstemning i viktige saker. Forbundsstyret avgjør omfanget og etter hvilke regler uravstemningen skal foregå.
2. Avstemningen skal være hemmelig og ordnes slik at alle medlemmene skal kunne avgi stemme.
3. Stemmestyret har taushetsplikt med hensyn til resultatet av avstemningen.
4. Bortsett fra de saker som er nevnt i § 15 kreves at minst 1/3 av de medlemmene saken gjelder har deltatt i avstemningen for at resultatet skal være avgjørende. I motsatt fall er avstemningen rådgivende for forbundsstyret.

§ 27 Utelukking av avdelinger og enkeltmedlemmer

1. Avdelinger kan etter vedtak i landsstyret helt eller delvis settes under administrasjon hvis avdelingen setter seg ut over forbundets og fagorganisasjonens vedtekter eller vedtak, eller for å ivareta medlemsorganisasjonens

interesser. Slike vedtak kan innen en måned etter at avdelingen har fått skriftlig melding om det, påankes til landsmøtet uten at klagen har oppsettende virkning.

Avdelingsstyret vil helt eller delvis være suspendert inntil vedtaket oppheves.

2. Enkeltmedlemmer kan utelukkes etter vedtak av forbundsstyret. Slikt vedtak kan innen en måned etter at medlemmet har fått skriftlig melding om det, påankes til landsstyret uten at klagen har oppsettende virkning.

§ 28 Oppløsning av avdeling

Om en avdeling oppløses, tilfaller alltid avdelingens aktiva forbundskassen om ikke forbundsstyret gjør vedtak om noe annet.

§ 29 Suspensjon

Tillitsvalgte i forbundet kan suspenderes fra sine tillitsverv av forbundsstyret eller av landsstyret. Suspensjonen kan skje med tap eller bibehold av lønn. Vedtaket om suspensjon må legges frem for landsmøtet til endelig avgjørelse. Den suspenderte har i slike tilfelle talerett på landsmøtet.

§ 30 Avgjørelse av tvister

Tolking av disse vedtekter og tvister om hvordan de skal forstås kan ikke prøves ved de sivile domstoler. De blir avgjort av forbundsstyret med rett til å klage til landsstyret eller førstkommende landsmøte. På samme måten avgjøres organisasjonsmessige tvistesporsmål som ikke direkte er løst i vedtektene.

§ 31 Arbeidsmanden

1. Forbundets fagblad Arbeidsmanden sendes gratis til medlemmer innen Skandinavia.
2. Bladet skal ivareta forbundets behov for faglig opplysning, agitasjon og debatt, samt reportasjer for medlemmene.

§ 32 Oppløsning av forbundet

Oppløsning av forbundet kan bare skje etter vedtak av landsmøtet med 2/3 flertall.

Del II Avdelingens vedtekter

§1 Avdelingens formål og oppgaver

Avdelingen er forbundets førsteledd og utøvende organ innenfor sitt geografiske område. Avdelingen er medlemmenes/klubbenes bindeledd til forbundet.

Avdelingen har videre som oppgave:

1. Å arbeide for det formål og de retningslinjer som går fram av forbundets og LOs vedtekter og vedtak, samt forbundets handlingsprogram.
2. Å organisere alle lønnstakere som kommer inn under forbundets organisasjonsområde.
3. Å ivareta medlemmenes interesse på arbeidsplassen. Avdelingen kan ikke engasjere seg i tvister som har oppstått før vedkommende ble medlem i forbundet.
4. Å påse at det dannes utvalg for tillitsvalgte i de enkelte virksomheter og på arbeidsplasser.
5. Å legge opp til aktiviserende møtevirksomhet i avdelingens organer.

6. Å påse at det drives aktivt ungdomsarbeid gjennom sitt ungdomsutvalg både overfor unge medlemmer, uorganisert ungdom og ungdom under utdanning.
7. Avdelingen skal helst anbringe sine midler i bank-, stats-, kommune-, hypotek- eller kredittforeningsobligasjoner. Dessuten kan midler nyttes til kjøp av fast eiendom, andeler i fond og tegning av aksjer i foretak som forbundet har interesse av å være medeier i. Midler skal ikke anbringes i foretak/aktivitet i strid med forbundets formålsparagraf.
8. Å behandle spørsmål om opptaking, overføring eller utelukking av medlemmer.
9. Å bistå medlemmene eller deres etterlatte ved utbetaling fra gjeldende forsikringsordninger.
10. Å slutte seg til LOs lokalorganisasjoner.
11. Å ha et aktivt faglig politisk samarbeide med lokale og sentrale politiske organer.

§ 2 Medlemskap

1. Med de unntak som er nevnt i forbundets vedtekter § 3 pkt. 2, kan alle lønnstakere som har arbeid innenfor et av forbundets organisasjonsområder bli medlem av avdelingen.
2. Vilkårene for medlemskap er for øvrig at medlemmer godtar avdelingens, forbundets og LOs vedtekter og vedtak.
3. Om en gir uriktige opplysninger, eller unnlater å gi opplysninger av betydning for medlemskapet når en blir tatt inn som medlem og på den måten villeder avdelingen, kan medlemskapet bli omgjort uten at en har krav på å få tilbake kontingent og avgift som er betalt. Før omgjøring av slikt medlemskap skjer må vedkommende få mulighet til å forklare seg.
4. Blir det strid om et medlem har rett til å bli medlem, eller bli stående i avdelingen, treffer avdelingsstyret avgjørelse i saken. Avgjørelsen kan påklages til forbundsstyret.
5. Streike- eller blokadebrytere kan under ingen omstendighet bli medlem før vedkommende har ordnet sitt mellomværende med det forbund som saken hører inn under.

6. Nyinmeldte skal ha tilsendt nødvendig materiell og informasjon.

§ 3 Medlemskontingent

1. Medlemskontingenten betales i samsvar med forbundets vedtekter.
2. Når arbeidsgiver trekker kontingent, plikter alle medlemmene i virksomheten å være med på dette.
3. Skylder et medlem kontingent for 3 måneder, tapes alle rettigheter i forbundet og i forsikringsordninger de har gjennom sitt medlemskap.

Før et medlem blir strøket, skal det motta varsel om dette og gis mulighet til å betale det de skylder.

§ 4 Årsmøter og medlemsmøter

1. Årsmøtet er avdelingens høyeste myndighet. Ordinært årsmøte holdes innen utgangen av mars. Årsmøtet skal kunngjøres med minst 14 dagers varsel. Dagsorden skal gå frem av kunngjøringen. Andre saker enn de som er ført opp kan ikke behandles.

2. Årsmøtet skal foreta valg og behandle beretning og regnskap, samt planer og budsjett for kommende år. Beretning og regnskap sendes sammen med dagsorden for årsmøtet ut til klubbene for behandling.
3. Årsmøtet avgjør størrelsen på representantskapet og avdelingsstyret. Endring av tidligere årsmøtevedtak kan ikke tas som benkeforslag, men må være oppført som egen sak på dagsorden til årsmøtet. Slik sak må behandles før budsjett.
4. Avdelinger med flere overenskomstområder og over 1000 medlemmer avholder årsmøtet som representantskap, bestående av minst 30 representanter, i tillegg til avdelingsstyret. Antallet representanter skal fordeles forholdsvis mellom overenskomstområdene, det skal søkes å få med samtlige bransjer. Valgmåte og fordeling avgjøres av styret og tilpasses forholdene i den enkelte avdeling. Alle medlemmer har adgang til årsmøtet med tale- og forslagsrett. Kun de valgte representanter og styret har stemmerett.

Årsmøtet velger et avdelingsstyre bestående av minst 5 medlemmer med vararepresentanter. Ved sammensetning av styret og vararepresentanter skal det være bredest mulig representasjon fra gruppene og tas geografiske hensyn.

Leder, sekretær og halvparten av styremedlemmene velges det ene år. Nestleder og resten av styremedlemmene velges det annet år. Valgene gjelder for to år. I avdelinger med bare ett overenskomstområde velges det også kasserer.

Valgbarhet følger samme prinsipp som i forbundets vedtekter § 6. Dette gjelder også ved valg av landsmøtedelegater.

5. Årsmøtet velger ungdomsutvalg, studieutvalg og eventuelle andre faste utvalg. Utvalgene er rådgivende overfor styret. Leder av ungdomsutvalget blir ungdomstillsvalgt og tiltrer styret med fulle rettigheter.

Årsmøtet velger representanter til LOs lokalorganisasjoner.

6. Årsmøtet velger en kontrollkomité på 2 representanter og 2 personlige vararepresentanter. Leder av kontrollkomitéen velges ved særskilt valg. Representanter i kontrollkomitéen kan ikke inneha andre verv i avdelingen.
7. I landsmøteårene skal årsmøtet velge representanter til forbundets landsmøte.

8. Dersom en av representantene under valg forlanger det, skal det være skriftlig avstemning. For å bli valgt må en ha fått absolutt flertall. Oppnås ikke dette ved første gangs avstemning, foretas bundet valg mellom de to som har fått flest stemmer. Får disse to samme stemmetall, skal det foretas loddrekning.
9. Ekstraordinært årsmøte skal innkalles når styret, eller når minst 25 % av medlemmene forlanger det. Forbundsstyret kan også forlange innkalt til ekstraordinært årsmøte. På det ekstraordinære årsmøtet kan bare behandles de saker som har vært foranledningen til innkallingen. Slikt årsmøte kan innkalles med 2 dagers varsel.
10. På årsmøter og medlemsmøter avgjøres alle saker, med unntak av dem som etter vedtektene krever absolutt flertall, ved simpelt flertall. Når 1/5 av de stemmeberettigede forlanger det, skal det holdes skriftlig avstemning. I tilfelle av stemmelikhet er forslaget forkastet. Avdelingsstyrets medlemmer har ikke stemmerett i saker som angår ansvarsfrihet for de vedtak de har vært med på som medlemmer av avdelingsstyret.

Pensjonerte medlemmer har ikke stemmerett i saker vedrørende lønns- og arbeidsforhold.

11. Medlemmer som ønsker saker tatt opp på møter i avdelingens organer sender forslag om det til styret.
12. Medlemmer i andre LO-forbund kan delta i avdelingens møter, såfremt de etter LOs vedtekter har rett til å opprettholde sitt medlemskap i et annet forbund. De har talerett, men ikke stemmerett. I tariffspørsmål har slike medlemmer også stemmerett om saken gjelder deres egne lønns- og arbeidsvilkår.
13. Det ytes stønad til barnepass i forbindelse med møter og andre oppdrag for avdelingen.

§ 5 Styret og ledelse av avdelingen

1. Avdelinger med flere overenskomstområder bør ha følgende organer: Avdelingsstyre, arbeidsutvalg, klubbstyrer og gruppestyrer. Arbeidsutvalget består av leder, nestleder, sekretær og distriktssekretær med daglig ledelse.
2. Styret leder avdelingen i samsvar med vedtektene og vedtak i forbundets organer. Distriktssekretær med daglig ledelse tiltrer styret med tale- og forslagsrett.
3. Daglig ledelse av avdelingen er lagt til distriktssekretæren, i samråd med lederen. I avdelinger med

mer enn en distriktssekretær fastsetter forbundsstyret hvem som har ansvar for daglig ledelse. Avdelingen har innstillingsrett.

4. Utvalgsledere kan tiltre styret med forslags- og talerett, dersom de ikke er medlemmer av styret. Leder av ungdomsutvalget tiltre styret med fulle rettigheter. I de tilfeller utvalgslederne ikke kan møte, kan vara fra utvalgene innkalles med like rettigheter.
5. Styret er vedtaksført når halvparten av styremedlemmene er til stede. Er det stemmelikhet, gjør lederens stemme utslaget.
6. Avdelingsstyret skal avgi regnskap og beretning til årsmøtet.
Styret kan ikke fatte vedtak om plassering av avdelingens midler på en slik måte at disse i ettertid ikke er tilgjengelig for avdelingen.
7. Uteblir et styremedlem eller medlem av utvalg og råd 2 ganger uten gyldig forfall, tar vararepresentanten over vervet. I de tilfeller hvor dette inntreffer, oppnevner avdelingsstyret ny vararepresentant.
8. Når noen trer ut av verv de er valgt til av årsmøtet, skal avdelingsstyret foreta suppleringsvalg.

9. Avdelingsstyret kan beslutte å legge ned klubber. Når det er medlemmer igjen i klubben, skal disse ha anledning til å uttale seg før det fattes vedtak.

§ 6 Tariffkrav og tariffrevisjoner

1. Forbundets avdelinger kan ikke på egen hånd fremme krav om opprettelse av tariffavtale, eller si opp tariffavtale.
2. Ved opprettelse og oppsigelse av tariffavtaler sender avdelingene inn opplysninger på fastlagte skjemaer til forbundet. Ved endring i tariffavtalen må det sendes melding om dette senest 2 måneder før avtalen kan sies opp. Viser til forbundets vedtekter § 14 pkt. 1.
3. Avdelingen kan ikke på egen hånd gå til plass-oppsigelse eller iverksette arbeidsstans.
4. Under forberedelse av tariffoppgjørene skal avdelingene bidra til størst mulig aktivitet blant medlemmene. Avdelingen samordner krav fra medlemmer, klubber og grupper og sender dette til forbundet innen den angitte frist.

§ 7 Avstemningsregler

1. Ved avstemning over ny tariffavtale har alle medlemmer tariffavtalen gjelder for rett og plikt til å delta i avstemningen. Avdelingen skal spre informasjon om mulighetene til å avgi stemme. Dette skal skje gjennom tett samarbeid med klubber og tillitsvalgte.
2. Stemmesedlene skal forsegles og oppbevares av styret eller stemmestyret i avdelingen (om slikt er valgt), inntil avstemningen innen tariffområdet er avsluttet for alle som skal delta i den.
3. Styret eller stemmestyret foretar deretter optellingen og fører resultatet inn i protokollen. Stemmeresultatet sendes til forbundet. Avdelingen oppbevarer stemmesedlene inntil det samlede avstemningsresultatet er helt klart. Resultatet må ikke offentliggjøres før forbundet har gjort vedtak om det.
4. Uravstemning kan også skje ved bruk av teknologiske midler. Prinsippet om hemmelig avstemning skal følges.
5. Medlemmer som under arbeidsstans og ved 2. gangs avstemning, uten gyldig grunn lar være å stemme over forslaget til ny overenskomst mister retten til fortsatt stønad. Tvister mellom en avdeling og medlemmene om denne bestemmelse avgjøres av forbundsstyret.

6. For øvrig gjelder § 15 i forbundets vedtekter.
7. Blir det tvist mellom en avdeling og forbundet om bruken av avstemningsreglene, avgjør LOs sekretariat tvisten.

§ 8 Arbeidsstans

Har forbundet varslet at arbeidsstans kan bli satt i verk, eller lockout er varslet, må avdelingen straks velge en streike- eller lockoutkomité. For øvrig gjelder forbundets vedtekter § 16.

§ 9 Avdelingens plikter overfor forbundet og LO

1. Avdelingens vedtekter må ikke inneholde noe som strider mot forbundets og LOs vedtekter, formål eller lovlig vedtak.
2. Ingen særorganisasjoner, grupper eller aksjonsutvalg må dannes, som har til hensikt å sette ut av funksjon regulært opprettede og valgte instanser innen fagorganisasjonen, eller fremme formål som ligger ved siden av fagorganisasjonen.

§ 10 Utelukking av medlemmer

1. Om noen har opptrådt som streike- eller blokadebryter skal vedkommende straks utelukkes som medlem.
2. Medlemmer som handler i strid med klubbens, avdelingens, forbundets eller LOs vedtekter, medlemmer som handler uhederlig eller ukollegialt og medlemmer som står tilsluttet, eller representerer et politisk parti eller organisasjon som har nazistisk eller fascistisk program, eller formål som er beslektet med et slikt program kan utelukkes som medlem.

Utelukking kan vedtas av medlemsmøte med 2/3 flertall, eller av klubbstyret med alminnelig flertall. Vedtak om utelukking skal straks innberettes til avdelingsstyret til behandling. Avdelingsstyret overtar klubbstyrets funksjon der det ikke er etablert klubb.

3. Når avdelingsstyret mottar en sak om utelukking som nevnt i pkt. 2, må saken tas opp til behandling. Styret har plikt til å varsle medlemmet, slik at vedkommende kan være til stede på møtet og forsvare seg.
4. Den som blir utelukket etter dette vedtak kan klage til forbundsstyret, som tar endelig avgjørelse. Slik klage må være kommet inn til forbundsstyret innen 2 måneder etter at vedtaket i avdelingsstyret er gjort. Avdelings-

styrets vedtak står ved lag inntil forbundsstyret eventuelt har omgjort dette.

§ 11 Suspensjon

1. Så fremt et medlem av styret gjør seg skyldig i straffbar eller usolidarisk handling kan styret med alminnelig flertall suspendere vedkommende fra tillitsvervet. Slik suspensjon skal straks innberettes til forbundsstyret til godkjenning.
2. Godkjenner forbundsstyret suspensjonen, kan styret oppnevne en ny representant som fram til årsmøtet ivaretar oppgavene som pålå den suspenderte.
3. Har den suspenderte lønn som tillitsvalgt kan suspensjonen skje med eller uten bibehold av lønnen.
4. Den suspenderte kan innen en måned etter at vedkommende har fått varsel om suspensjonen påklage denne til forbundsstyret.
5. Når suspensjonen er endelig avgjort, kan avdelingen ta opp spørsmålet om utelukking av den suspenderte.

§ 12 Oppløsning av avdelingen

1. Avdelingen kan ikke oppløses, deles eller overføres til andre avdelinger uten forbundsstyrets godkjenning.
2. Om avdelingen oppløses tilfaller alltid avdelingens aktiva forbundskassen. For øvrig vises til forbundets vedtekter § 29.

§ 13 Tolkning av disse vedtekter

Tolkning av disse vedtekter og tvister om hvordan de skal forstås kan ikke prøves ved de sivile domstoler. De blir avgjort av forbundsstyret med rett til å klage til landsstyret eller førstkommande landsmøte. På samme måte avgjøres organisasjonsmessige tvistesporsmål som ikke direkte er løst i vedtektene.

§ 14 Særvedtekter

En avdeling kan ha vedtekter for sin lokale virksomhet i tillegg til disse. Slike vedtekter skal godkjennes av forbundsstyret.

§ 15 Avdelingens kontrollkomité

Avdelingens kontrollkomité skal:

- Gå gjennom alle protokoller og kontrollere at vedtakene er i tråd med vedtektene og at vedtakene er fulgt opp.
- Gå gjennom vedtatte planer i avdelingene for å kontrollere om disse er fulgt opp.
- Fremlegge sin rapport for årsmøteperioden til orientering for avdelingens årsmøte.

Avdelingsstyret og administrasjonen skal gi kontrollkomitéens tilgang til alle dokumenter som er nødvendig for at kontrollkomitéen skal kunne utføre sine oppgaver på en tilfredsstillende måte.

Del III Klubbvedtekter

Gjelder for klubber/grupper der avdelingen har godkjent disse.

§ 1 Arbeidsområde

1. Det dannes klubber/grupper innenfor et naturlig geografisk, praktisk begrenset område som kan bestå av rene bedriftsklubber eller medlemmer fra flere bedrifter innen samme avtaleområde. Det kan også opprettes klubber/grupper som dekker flere overenskomstområder.
2. Medlemmer som midlertidig arbeider innenfor en annen klubbs område, kan delta på denne klubbens møter med tale- og forslagsrett. De har også stemmerett i saker som ikke vedrører klubben internt.

§ 2 Oppgaver

Klubben har som oppgave:

- Å arbeide for det formål og etter de retningslinjer og synspunkter som fremgår av Norsk Arbeidsmandsforbunds vedtekter og handlingsprogram.

- Å søke å organisere alle lønnstakere både i og utenfor klubbens tariffområde.
- Å ivareta medlemmenes interesser på arbeidsplassen.
- Å sørge for at det blir valgt tillitsvalgte etter bestemmelsene i Hovedavtalen.
- Å holde oversikt over medlemsutviklingen.
- Å bistå medlemmene eller deres etterlatte vedrørende forsikringer eller andre stønadsordninger knyttet til medlemskapet.
- Å drive informasjons- og opplysningsarbeid blant medlemmene.
- Å utføre andre oppdrag som blir gitt av avdelingen, forbundet og LOs lokalorganisasjoner. Og for øvrig ivareta organisasjonens interesser.

§ 3 Årsmøte

1. Årsmøte skal holdes i god tid før avdelingens årsmøte. Det skal kunngjøres med minst 14 dagers varsel. Dagsorden skal gå fram av kunngjøringen.
2. Årsmøtet behandler klubbens årsmelding og eventuelt regnskap for det foregående år. Dessuten behandles alle forslag som forelegges av styret. Medlemmer som måtte ønske en sak tatt opp på årsmøtet, må sende krav om sakens behandling til styret i så god tid at den kan bli satt opp på dagsorden.

3. På årsmøtet har alle frammøtte medlemmer som har sitt medlemskap i orden stemmerett. Alle saker avgjøres ved alminnelig flertall, med unntak av de saker som etter forbundets- og avdelingens vedtekter krever annen behandling.
4. Årsmøtet foretar valg av klubbstyre med funksjonstid 2 år. Leder og et styremedlem velges det ene året. Nestleder, sekretær og øvrige styremedlemmer det andre. Årsmøtet foretar også valg til andre tillitsverv som klubben måtte bestemme, blant annet kasserer dersom det er behov for det.
5. Årsmøtet velger representanter til avdelingens årsmøte.
6. Ekstraordinært årsmøte holdes når styret eller minst halvparten av klubbmedlemmene forlanger det. Slike møter innkalles med minst 2 dagers varsel.
7. I de tilfellene geografisk spredning, turnusordninger med videre, gjør det vanskelig å samle alle medlemmer på ett møte, kan valg foretas ved skriftlig behandling. Det skal da nedsettes en valgkomite. Det må først være anledning til å komme med forslag på kandidater. Når valgene foretas, skal alle medlemmer ha lik informasjon om hvem som stiller til valg, og det er bare anledning til å stemme på disse kandidatene.

Samme form for skriftlig avstemning kan benyttes når det velges tillitsvalgte etter hovedavtalen.

8. Årsmøtet kan behandle innføring, fastsettelse og endring av en eventuell klubbkasse ut over medlemskontingent i henhold til § 19 i forbundets vedtekter, samt fastsette retningslinjer for bruk av klubbkassen. Styret er ansvarlig for klubbens økonomiske midler etter retningslinjer fastsatt på årsmøtet. Klubbkasse kan kun vedtas med 2/3 flertall av og for bedriftsklubber. Vedtak skal godkjennes av avdelingen før ikrafttredelse.

§ 4 Styret

1. Klubben ledes av et styre som skal bestå av minst 3 medlemmer.
2. Styret leder klubben i overensstemmelse med gjeldende vedtekter, handlingsprogram og øvrige retningslinjer.
3. Lederen besørger den daglige ledelse av klubben.
4. Nestlederen overtar lederens funksjon i dennes fravær.

5. Sekretæren fører møteprotokoller og besørger korrespondansen, i samråd med lederen. Leder og sekretær er ansvarlig for å holde avdelingen orientert om klubbens arbeid.
6. Styret er vedtaksført når et flertall av medlemmene, inklusive vararepresentanter, er til stede.
7. Styremedlemmene har møteplikt. Forfall skal meldes i god tid. Uteblir et styremedlem fra 2 møter etter hverandre uten gyldig forfall, kan det utelukkes fra styret og vara rykker opp.
8. Styret har ansvaret for å kalle inn til årsmøte og medlemsmøter. Medlemsmøter kalles inn med minst 4 dagers varsel.

§ 5 Økonomi

Avdelingen dekker utgifter til vanlig klubbarbeid. Dette skal forhåndsgodkjennes av avdelingen.

§ 6 Tariffarbeidet

1. Klubben skal utarbeide forslag til endringer i tariffavtalene og sende disse til avdelingen innen de angitte frister.
2. Klubbstyret skal bidra til god deltakelse i uravstemningen og utføre oppgaver gitt av avdelingen.

§ 7 Arbeidsstans

1. Klubben kan ikke på egen hånd gå til plassoppsigelse og arbeidsstans.
2. Ved lovlig arbeidsstans skal klubbstyret være behjelpelig med å organisere streikevakter og ellers etter avdelingens og forbundets vedtekter være de streikende til støtte og hjelp. Det er under slike forhold særs viktig å holde avdelingen orientert.

§ 8 Oppløsning av klubb

1. Klubben kan ikke oppløses eller slås sammen med andre klubber/grupper uten avdelingens godkjenning.

2. Om klubben oppløses, tilfaller alltid klubbens aktiva avdelingskassen.

§ 9 Tolking av vedtekter

Tolking av disse vedtekter og tvister om hvordan de skal forstås, avgjøres av avdelingsstyret med rett til å anke til forbundsstyret.

§ 10 Supplering av vedtektene

Dette er rammevedtekter som avdelingene kan supplere der de finner det nødvendig. Eventuelle suppleringer må godkjennes av avdelingsstyret.

Del IV Regler for valg av representanter til LOs kongress

LOs sekretariat skal i henhold til LOs vedtekter § 4, punkt 2 fordele det antall representanter med vararepresentanter som velges av forbundene til LOs kongress.

- A. Valg av forbundenes representanter og vararepresentanter til LOs kongress, skal foretas på forbundets ordinære landsmøte som særskilt valg. Det skal så langt råd er tas hensyn til at begge kjønn, forskjellige landsdeler, yrkesgrupper og alder blir representert.
- B. Landsmøtet kan gi forbundets øverste organ i landsmøteperioden fullmakt til å velge representanter og vararepresentanter. Når valg skjer i henhold til fullmakt, kan forbundet ha forutgående nominasjonsprosess etter regler fastsatt av det enkelte forbund.
- C. Valgene må være gjennomført så tidlig at sekretariatet får melding fra forbundene om hvem som er valgt, sammen med de nødvendige fullmakter, minst 14 dager før kongressen tar til.

- D. I spesielle tilfeller kan sekretariatet etter søknad fra vedkommende forbund gjøre unntak fra foranstående bestemmelser.
- E. Medlemmer av LOs revisjonsutvalg er valgbare.

Del V Vedtektenes ikrafttreden, opphevelse og forandring

Disse vedtekter trer i kraft umiddelbart etter at de er vedtatt. Vedtektene kan kun endres på et ordinært eller ekstraordinært landsmøte.

Del VII Forbundets forsikringer

Som medlem i Norsk Arbeidsmandsforbund har du de følgende forsikringer dekket gjennom kontingenten. Etter fylte 75 år er forsikringene gratis.

LO favør Kollektiv hjemforsikring

En fullverdiforsikring som dekker alle vanlige tap og skader på innbo og løsøre.

LO favør Grunnforsikring Liv

Er en økonomisk førstehjelp som dekker både medlemmet og medlemmets familie. Utbetalingen er høyest i de livsperiodene hvor gjeld og forsørgelsesbyrde vanligvis er størst. Den utbetales uansett dødsårsak, og kommer alltid i tillegg til eventuelle andre livsforsikringer.

LO favør Fritidsulykkesforsikring

Yrkesskadeforsikringen som alle arbeidsgivere må tegne for sine ansatte, dekker bare yrkessykdom og ulykker som skjer på eller i forbindelse med jobben. LO favør Fritidsforsikring dekker ulykker i fritiden, og gjelder kun for medlemmet.

Forsikringen dekker både ved død og varig medisinsk invaliditet som følge av ulykke. Gjelder fram til fylte 70 år.

I tillegg gjelder følgende kollektive forsikring.

HELP advokatforsikring

HELP advokatforsikring er en kollektiv del av medlemskapet. Advokatforsikringen dekker de viktigste privatrettslige områdene som omfatter kjøpsrett, arv, samboeravtaler eller ektepakt, skilsmisse eller barnefordelingsaker, eiendoms- og naboforhold eller f. eks hjelp til å skrive testament. Forsikringen gjelder for husstanden; det vil si medlemmer, medlemmers ektefelle/samboer og hjemmeværende barn under 20 år.

Handlingsprogram 2019-2023

Innledning

Handlingsprogrammet er forbundets overordnede prinsipielle dokument. Programmet gjør rede for samfunnsmessige utfordringer og viktige satsingsområder i landsmøteperioden.

Forbundsstyret vedtar årlige handlingsplaner med utgangspunkt i handlingsprogrammet. Tiltakene blir konkretisert og gjennomført i forbundet, avdelingene og på arbeidsplassene.

Vårt fellesskap består av mange forskjellige yrkesgrupper. Det er en styrke for forbundet.

Forbundets viktigste oppgave er å være et fagforbund for sine medlemsgrupper, og ressursene må prioriteres for å ivareta medlemmene og de tillitsvalgte på arbeidsplassene. For å møte kommende utfordringer må vi satse på de tillitsvalgte i bedriftene, slik at de kan sikre medlemmenes interesser på best mulig måte. Det er derfor en viktig oppgave for forbundet å bygge gode tillitsvalgtsorganisasjoner.

Formålsparagrafen

Norsk Arbeidsmandsforbunds vedtekter ligger til grunn for virksomheten, og særlig § 2 formålsparagrafen.

Forbundet skal arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier og demokrati for å fremme en rettferdig fordeling av samfunnsgodene.

Norsk Arbeidsmandsforbund er en solidarisk fagforening som forener arbeidsfolk i kampen for lønn, likestilling, rettigheter og verdighet. Vårt fellesskap er vår styrke. Forbundet skal være en handlekraftig, engasjert, inkluderende og tilgjengelig medlemsorganisasjon for arbeidsfolk.

Norsk Arbeidsmandsforbunds virksomhet skal baseres på kollektive avtaler og løsninger. Arbeiderbevegelsens bærende ideer om frihet, likhet og solidaritet er vårt fundament. Disse prinsippene legger grunnlaget for å ivareta medlemmenes interesser, både ved aktivt arbeid i bedriftene og gjennom politisk engasjement.

Forbundets viktigste jobb er å bidra til trygge, faste, hele stillinger med forutsigbare lønns- og arbeidsvilkår.

Frihet oppnås ikke uten likeverd og rettferdighet. Forbundet aksepterer ingen form for rasisme, diskriminering,

trakassering eller mobbing. Forbundet skal arbeide for likeverdige livsvilkår og muligheter, uavhengig av bakgrunn, klasse, utdanning, kjønn, alder, etnisitet, nasjonalitet, religion, seksuell legning eller funksjonsevne. Arbeid til alle med en lønn å leve av er et krav for å skape likeverdige levevilkår. Frihet medfører ansvar, muligheter og rettigheter som skal sikres gjennom et godt avtaleverk.

Norsk Arbeidsmandsforbund skal arbeide for en rettferdig fordelingspolitikk og demokratiske rettigheter i samfunns- og arbeidslivet. Forbundet skal kjempe for rettferdig fordeling av samfunnsgodene basert på gode fellesskapsløsninger og vi skal kjempe for et godt utbygd offentlig tjenestetilbud. Velferdssamfunnet skal baseres på et skattesystem med skattelegging etter evne.

Egen organisasjon

Forbundene kan ikke alene være sterke uten et LO som med tyngde kan samordne faglige og politiske mål til fellesskapets beste. Et forbundsløst LO vil være framtidens løsning på de mange konfliktene om hvor medlemmene skal være organisert.

Forbundet vil fortsette å arbeide for et forbundsløst LO. I dette arbeidet er det viktig å bevare yrkesgruppens identitet og forbundets historie. Før et forbundsløst LO er realisert, må man ha et nært samarbeid med andre forbund, både lokalt og sentralt. Forbundet bidrar til tilstedeværelse og synlighet i hele landet også gjennom deltakelse i den offentlige faglig-politiske samfunnsdebatten.

Mangfoldet i medlemsmassen må gjenspeiles blant tillitsvalgte. Forbundet vil arbeide for at flere med minoritetsbakgrunn blir tillitsvalgte.

Forbundet skal arbeide for en sterk og slagkraftig organisasjon med godt skolerte tillitsvalgte i alle ledd. Spesielt viktig er det å rekruttere og skolere via forbundets ungdomsarbeid.

Norsk Arbeidsmandsforbund vil være en pådriver for å holde forbundets og arbeidsfolks historie levende. Vi vil bidra aktivt til at tillitsvalgte og medlemmer får den historiske ballasten som trengs for å bringe våre stolte tradisjoner videre.

Kommunikasjon og samfunnskontakt

Fagbladet, informasjonsarbeidet og kursvirksomheten må være tilpasset medlemmenes behov og ønsker. Vi må bruke tilgjengelige, relevante og tidsriktige kommunikasjonsløsninger.

God kommunikasjon er nødvendig for at forbundet kan ta riktige beslutninger til riktig tid. Kommunikasjonsvirksomheten skal derfor legge til rette for at medlemmer og andre samfunnsaktører blir kjent med forbundets og medlemmenes interesser. Vi vil kommunisere på en måte som bidrar til å styrke samholdet og skape en felles identitet og plattform i organisasjonen. Forbundet skal derfor satse på en sterk og aktiv profilering, hvor vi blant annet videreformidler de saker vi lykkes i.

Vi vil bruke kommunikasjonsarbeidet på linje med andre styringsmidler og aktivt orientere om forbundets arbeid og interesser. Det må gjøres overfor offentlige myndigheter, LO, politiske partier, bedrifter og andre organisasjoner og grupperinger som forbundet ønsker å påvirke.

Vi må bidra til økt kunnskap om arbeidslivets lover, avtaler og historie ved å drive informasjonsarbeid overfor skoleverket, utdanningsmesser, lærlinger og andre ungdomsgrupper, også i samarbeid med LO.

Verving og medlemspleie

Medlemsverving og medlemspleie skal være en høyt prioritert oppgave. I tillegg til egne kampanjer kan forbundet delta i relevante opplegg i LO-regi. Forbundet vil prioritere medlemsverving, få etablert klubber og få valgt tillitsvalgte. Det viktigste virkemidlet for rekruttering og medlemspleie er å ha gode og trygge tillitsvalgte på alle arbeidsplasser.

Oppfølgingen etter verving skal ha høy prioritet. Nye medlemmer må følges opp innen tre måneder og klubber og tillitsvalgte holdes informert om dette. Vi må styrke oppfølgingen av medlemmer som skifter arbeid eller bosted eller blir arbeidsledige, og eventuelt hjelpe dem over i annet LO-forbund.

Verveaktiviteten må også rettes mot firmaer uten tariffavtaler og med uorganiserte arbeidstakere. Opparbeiding av større forståelse hos den enkelte arbeidsgiver om fordelene med det organiserte arbeidslivet må synliggjøres.

Klubber som er aktive, med verving og å pleie medlemmer, får vervepremie som en oppmerksomhet fra forbundet. Det skal i perioden utarbeides rutiner for dette.

Forbundet kjemper for lønn, rettigheter og verdighet, og har som overordnede mål å skape trygghet og økonomisk sikkerhet til medlemmene. Medlemsfordeler utover dette målet kan være hjelp til å øke medlemstallet, som igjen legger grunnlaget for en slagkraftig organisasjon.

Tillitsvalgte, omorganisering og konsern

De tillitsvalgte på arbeidsplassene er forbundets ansikt utad. De spiller en nøkkelrolle for å ivareta medlemmenes rettigheter på arbeidsplassen, og de er bindeleddet mellom lokale klubber og forbundet.

Forbundet skal anerkjenne og ta vare på alle tillitsvalgte og det er viktig at de vet at forbundet setter pris på arbeidet de gjør. Forbundet må være bevisst sitt ansvar ovenfor de tillitsvalgte, og ta vare på de som opplever ubehagelige hendelser i sitt virke på arbeidsplassen, eller i kontakt med egen organisasjon.

De tillitsvalgte bør avspeile sammensetningen av medlemmer med hensyn til kjønn og mangfold, og de må ha tilstrekkelig kompetanse for å kunne ivareta medlemmenes interesser når det gjelder lov og avtaleverk. Spesielt viktig er det at tillitsvalgte får god opplæring i Hovedavtalen. Forbundet vil arbeide for at Hovedavtalen styrkes med tanke på de tillitsvalgtes rettigheter.

Forbundet skal bygge opp og støtte tillitsvalgte i bedrifter med tariffavtale og bidra til at det opprettes klubber og tillitsvalgtsutvalg i bedrifter hvor det mangler. Det skal etableres samarbeidsavtaler mellom tillitsvalgte og bedriften. Tillitsvalgtsforum er møteplasser for tillitsvalgte der erfarings-

utveksling og bygging av nye tillitsvalgte er et viktig fokus. Forbundet skal videreføre satsningen på tillitsvalgsforum.

At LO er organisert i forskjellige forbund må ikke være et hinder for å kunne ivareta medlemmenes interesser. I konsern med flere tariffavtaler og forbund kan det være vanskelig å møte arbeidsgiveren med en stemme. Det svekker arbeidstakernes innflytelse. Forbundet skal tilstrebe samarbeid på tvers av forbund innad i LO på arbeidsplasser der dette kan styrke oss.

Konserntillitsvalgte jobber ofte på tvers av forbundets avdelinger. Deres bedrifter har en struktur som ikke er tilpasset forbundets, noe som betyr at de må forholde seg til mange avdelingskontor og personer. Dette er en særlig utfordring som trenger egen oppfølging av forbundet i fremtiden.

Internasjonalt konsernfaglig samarbeid må styrkes og utvikles slik at de tillitsvalgte er i stand til å takle de stadige omorganiseringene i bedriften og de internasjonale konsernfaglige utfordringene.

Ungdomsarbeid

Forbundets utfordring er å nå nye ungdomsgrupper, spesielt elever og lærlinger.

Ungdomsarbeidet er et viktig satsningsområde. For å sikre at forbundet blir en synlig og naturlig del av unge arbeidstakers hverdag, er det viktig at forbundet engasjerer seg i saker som oppleves som viktige for våre unge medlemmer.

Unge medlemmer må være representert der avgjørelser tas, med tanke på medbestemmelse og kompetanseheving. Det er viktig at ungdommen er representert i avdelingsstyrene også som selvstendige representanter. Det vil bidra til et slagkraftig forbund med stor medlemsmasse og dyktige tillitsvalgte.

Det skal være fokus på å komme inn på skoler for å snakke om organisasjonen. En av de viktigste landsdekkende mulighetene vi har, er karrieredager og yrkes-/utdanningsmesser for videregående utdanning.

For å få engasjement må vi sørge for å skape interesse, gi kunnskap og innflytelse. Det skal satses på kurs for unge både lokalt og sentralt. Forbundet vil jobbe for at det gjennomføres en ungdomskonferanse annet hvert år.

Konferansen skal være en arena for utvikling og påbygging av kunnskap samt sørge for at ungdommen evner å delta aktivt i forbundets virke.

Unge tillitsvalgte skal motiveres til å ta forbundets grunnskolering. Avdelingene må ta ansvar for at det blir valgt ungdomstillitsvalgte, og for at aktiviteten rundt ungdomsarbeidet blir fulgt opp. Det sentrale ungdomsutvalget skal være med og koordinere, støtte opp og bidra ved ulike ungdomsaktiviteter.

Samfunn og arbeidsliv

Vi vil ha en regjering som er basert på demokratiske og sosialistiske verdier. Dette er en forutsetning for et godt faglig-politisk samarbeid.

Den norske modellen med trepartssamarbeid har gitt oss et trygt arbeidsliv med gode betingelser både for arbeidstakere og arbeidsgivere. Partssamarbeidet har gitt fellesskapet en fordeling av godene som har sikret velferdsordninger som har som mål å bidra til et samfunn med små forskjeller.

Forbundet skal arbeide for å styrke og videreføre den norske modellen.

Offentlige monopolinstitusjoner som har vært bygd på samfunnsmessige prinsipper, blir erstattet av private selskaper som skal skape størst mulig avkastning for eieren. Norsk Arbeidsmandsforbund mener at offentlige samfunnsoppgaver ivaretas best av en sterk offentlig sektor. Forbundet vil ha nasjonalt eierskap av fellesskapets interesser.

Velferdsstatens ordninger utfordres når politiske krefter ønsker å redusere offentlig styring og ansvar. Viktige fellesskapsløsninger bygges ned og overlates til markeds-kreftene. Svart økonomi er utbredt, og enorme inntekter unndras beskatning hvert år. Økt kontroll skal brukes for å begrense svart arbeid. Forbundet skal påvirke partipolitisk slik at tilsynsmyndigheter blir sterkere og blir gjort i stand til å utføre flere kontroller. En godt fungerende velferdsstat er garantisten for likeverdige ytelser og tilbud for alle i hele landet. Finansieringen forutsetter et solidarisk skattesystem og nasjonal kontroll med finansmarkedet og bedriftenes rammevilkår.

Det må føres en utbyttepolitikk som gir de statseide selskapene forutsigbare muligheter til god industriell utvikling gjennom oppbygging av egenkapital og investeringer. Utbytte skal ikke være et verktøy for å få statsbudsjettet i balanse.

Arbeidslivet preges av at eierinteressene er opptatt av kortsiktig avkastning og utbytte. Tariffavtaler og sosialt

sikkerhetsnett undergraves. Stadig mer arbeid utføres av innleid arbeidskraft fra bemannings- og vikarbyråer uten tariffavtale, stillingsvern og sosiale rettigheter. En stadig mindre prosentandel av overskuddet går til lønn til fordel for økt utbytte.

Vi skal bekjempe alle former for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping og arbeide for at offentlig og privat virksomhet bruker firmaer med ordnede lønns- og avtalevilkår.

Forbundet skal arbeide for at ordninger med arbeidsavklaringspenger og praksis i bedrifter der NAV bidrar, ikke kan kunne utnyttes av arbeidsgivere som ønsker billig arbeidskraft.

Forbundet krever at offentlige innkjøpere skal stille krav om at hoved-bedrifter som tildeles kontrakter skal ha maksimum to underleverandører.

Minst 50% av arbeidstakerne som utfører timeverk i kontraktene skal være faste ansatte i hovedbedriften.

Minst 50% av arbeidstakerne i produksjonslinjen skal være fagarbeider og minst 7% av timeverkene som utføres skal være utført av læringer – evt. voksenkandidater eller praksiskandidater. Prosentfordelingen av arbeidstakere gjelder også for eventuelle underleverandører

Forbundet skal kjempe for arbeidstakerrettigheter, et seriøst arbeidsliv, en sterk og god velferdsstat og en aktiv samferdsels- og næringspolitikk. Forbundet vil jobbe for forbedring og mot rasering av velferdsordninger.

Forbundet krever at offentlige etater etterlever landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelse og ved kjøp av varer og tjenester.

Det skal stilles krav til at arbeidstakerne har riktig kompetanse og at bedriften tilrettelegger for HMS på en forbilledlig måte med arbeidsmiljøloven som minimumskrav.

Arbeidsmiljøloven er i stadig endring. Forbundet skal jobbe for å sikre og forbedre arbeidstakernes rettigheter i Arbeidsmiljøloven via et godt faglig-politisk samarbeid.

Forbundet må arbeide partipolitisk slik at EU-direktiver som påvirker arbeidslivet negativt ikke blir innført.

Bolig og boligpolitikk

Prisene på boligmarkedet særlig i byområdene er i dag høye. I tillegg er egenkapitalkravet hevet til 15 prosent.

Dette medfører at mange ikke har råd til egen bolig, men må leie dyrt. De betaler leie som kunne blitt brukt til å betjene lån i stedet. Forbundet vil jobbe for et boligmarked som ikke gir rom for spekulasjon, både ved kjøp og utleie. Egenkapitalkravet holdes på et realistisk nivå.

Samlet sett har det ført til at mange er stengt ute fra det ordinære boligmarkedet. Økonomisk støtte fra foreldre er ofte en forutsetning for at ungdom skal få egen bolig. Slik det har utviklet seg, har det å eie og det å leie blitt uforholdsmessig dyrt og vanskelig – i mange tilfeller umulig.

Dette rammer i stor grad enslige, eneforsørgere, familier med lav inntekt og ungdom. Forbundet må bruke sin påvirkningskraft slik at det blir bygget boliger med fornuftig standard for både eie og utleie, og jobbe for prosjekt «leie for eie». Et virkemiddel må være en aktiv husbank som kan gi muligheter både for den enkelte, kommuner og borettslag.

Husbanken skal finansiere boliger for unge og personer med lav inntekt. Husbanken må tilføres mer midler som prioriteres til bygging av boliger for ungdom i utdannings- og etableringsfasen.

Mangfold, likeverd og likestilling

Mangfold og likeverd er nødvendig for å skape et samfunn med plass til alle, uavhengig av kulturell bakgrunn, funksjonsevne og arbeidsevne.

Forbundet skal motarbeide alle former for negativ forskjellsbehandling av mennesker uavhengig av bakgrunn, klasse, utdanning, kjønn, alder, etnisitet, nasjonalitet, religion, seksuell legning eller funksjonsevne. Fagbevegelsen må samarbeide med aktuelle organisasjoner for å få oppmerksomhet og størst mulig gjennomslagskraft.

Norsk Arbeidsmandsforbund skal rekruttere flere tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn. Mangfoldet i medlemsmassen må gjenspeiles bedre i organisasjonen. Forbundet må legge til rette for kurs hvor medlemmene får kunnskap, og forståelse for likestillingsarbeid.

Internasjonalt arbeid

Internasjonalt samarbeid og internasjonal utvikling har bidratt til velstandsutviklingen i den industrialiserte verden. Det er en stor utfordring å sikre at også utviklingslandene får ta del i denne positive utviklingen. Det kan man bidra til ved å styrke internasjonal solidaritet gjennom mer rettferdig fordeling, fellesskapsløsninger og overnasjonale beslutninger.

Gjennom internasjonale faglige organisasjoner må vi støtte initiativer og aksjoner som fremmer praktisk solidaritetsarbeid, og motarbeide rasisme og fremmedfrykt.

Fagbevegelsen må arbeide for etiske og rettferdige internasjonale handelsregler, og for at sosiale minstestandarder og miljøklausuler blir inkludert i internasjonale handelsavtaler.

Forbundet må opprettholde og styrke deltakelsen i de faglige internasjonale sammenslutningene vi er tilsluttet, og støtte arbeidstakere verden over i arbeidet for grunnleggende faglige og demokratiske rettigheter og for fred og nedrustning.

Forbundet skal aktivt motarbeide sosial dumping, barne- og slavearbeid, menneskehandel og seksuell utnyttelse av barn, kvinner og menn.

Forbundet vil bidra til kjennskap og praktisering av ILO-konvensjonene gjennom å være en aktiv pådriver for at flest mulig land tiltrer dem. Forbundet er aktivt involvert i følgende internasjonale organisasjoner:

BWI	Building and Wood Workers International
IndustriALL	Global Union
PSI	Public Services International
SUN	Service- og Tjenestebransjens Union i Norden
UNI	Union Network International

Kompetanse

Kravet til kompetanse hos ansatte endres når teknologien endrer eller overtar arbeidsoppgaver. Mange bedrifter mangler vilje til å utvikle kompetansen til egne ansatte. Det øker bruken av innleid arbeidskraft. Bedriftene må sørge for planmessig og situasjonstilpasset kompetanseutvikling slik at de skaper trygge og attraktive arbeidsplasser.

Realkompetanse må sammen med utdanning, praktisk erfaring og personlige egenskaper anerkjennes og vektlegges ved ansettelse. Eldre arbeidstakers kunnskap skal brukes aktivt på arbeidsplassen, slik at utstøting av seniorer minsker. Bedriftene må lage dokumentasjonsordninger for realkompetanse i bedriften.

God språkopplæring er en viktig faktor for å lykkes med integrering av innvandrere. Fagbevegelsen og arbeidsgiver må sammen arbeide for at det tilbys språkopplæring til alle arbeidstakere som trenger det. Kursene må inneholde samfunnslære og lære om arbeidslivets plikter og rettigheter.

Arbeidsmandsforbundet må fortsatt arbeide for rett til yrkesopplæring for alle grupper innenfor forbundets organisasjonsområde. Yrkesutøvere med fagbrev skal anerkjennes og lønnes som fagarbeidere.

Utdanning

Vår viktigste konkurransekraft er høyt utdanningsnivå, kompetente arbeidstakere, mulighet til teknologiintensiv produksjon, pålitelige leveranser og et gjennomorganisert arbeidsliv.

Enhetsskolen er garantisten for likeverdig utdanning. Det er urovekkende at mange faller fra i utdanningsløpet. Innenfor yrkesfagene må programfag og fellesfag yrkesrettes i større grad slik at elevene ser sammenhengen. Utdanningen må tilpasses de som har lese- og skrivevansker eller sliter med manglende tallforståelse. Alle skal ha lik mulighet til å gjennomføre utdanningsløpet.

Forbundet vil fortsette arbeidet med å få nye fag inn under lov om fagopplæring og bevisstgjøre bedriftene om nytten av å ha faglærte arbeidere. Mange unge har liten kunnskap om arbeidslivets spilleregler, trepartssamarbeidet og fagbevegelsens rolle og betydning for dagens velferdssamfunn. Dette må inn i læreplanene på ungdomsskolen og videregående opplæring.

Fagbevegelsens overordnede mål er et samfunn med arbeid for alle.

Det er viktig å sørge for at elever som velger yrkesfag, får en reell mulighet til å fullføre utdanningsløpet gjennom læreplasser. Det må stilles strengere krav til kvaliteten på utdanningen og opplæringstiden i bedriften, slik at de dekker nåtidens og framtidens behov.

Forbundet vil arbeide for å heve statusen på yrkesfag og fagskole. Det oppleves i dag at arbeidsgivere foretrekker nyutdannede fra høgskole og universitet fremfor personer med fagbrev, fagskole og erfaring. Fagbrev bør gi tilleggs-poeng ved søking til opptak for høyere utdanning, slik at fagarbeidere ikke stiller svakest hvis de skulle ønske å søke på dette.

Forbundet vil arbeide for at det utbetales full lønnsdekning for alle kurs og skoleringsmoduler i Norsk Arbeidsmandsforbunds, LOs og AOFs regi. Det må inkludere feriepengen og pensjonsopptjening.

Fordeling av kursutgifter skal tas med i fremtidige tariffoppgjør.

Forbundet vil arbeide for at lærlinger får samme rett til studiebevis og økonomiske ordninger som andre elever og studenter. Ungdomsgarantien må styrkes slik at den sikrer unge utdanning eller kompetansegivende opplæring. Det må også inkludere arbeidsmarkedstiltak tidligst mulig.

Rettferdig pensjon for arbeidsfolk

Arbeidsfolk skal behandles med verdighet, også etter oppnådd pensjonsalder. Pensjon er utsatt lønn og det er derfor selvsagt at arbeidstakere skal ha innflytelse når det kommer til forvaltningen av sine egne pensjonsordninger. I dagens innskuddsordning må minimum to prosent av lønnen settes i pensjonsfond, men bedriften kan velge en bedre ordning og de ansatte kan bidra med egen sparing innen visse grenser. Det lovpålagte innskuddet på minimum 2 prosent, er for lavt, og det rammer særlig arbeidsfolk i lavlønnsyrker. Det er heller ikke rimelig at hardt arbeidende mennesker skal være nødt til å basere seg på egen sparing for å kunne ha en god levestandard etter et aktivt arbeidsliv.

Med dagens pensjonssystem får man ikke uttelling for den første delen av inntekten, noe som også rammer lavlønnsyrker og deltidsarbeidende hardt. For å unngå et diskriminerende pensjonssystem må opptjening av pensjon regnes fra første krone. For å sikre et nøytralt og rettferdig pensjonssystem må det etableres brede ordninger som jevner ut forskjeller mellom yrker, kjønn og bedriftene, og det må lages felles systemer for opptjening av rettigheter.

En framtidig samordnet tariff-festing i private tjenestepensjonsordninger vil kunne sikre de ansattes rettigheter og medbestemmelse, samt redusere risikoen for at arbeidsgivere

kutter i pensjonen for å spare penger. Dette vil kunne bidra til at offentlige anbudsprosser og konkurranseutsetting blir preget av mer redelighet, og at lave priser ikke blir avgjørende i anbudsrunder på grunn av dårlige pensjonsordninger hos de ansatte.

En samordnet tariffesting av pensjonsordninger vil også kunne forenkle jobbskifte for den enkelte mellom virksomheter, uten å risikere tap av opptjening, samt redusere administrative kostnader for bedriftene. Samtidig må forbundet arbeide for at forskjellene mellom pensjoner i offentlig og privat sektor utjevnes.

Næringspolitikk

Et sterkt og moderne næringsliv er en forutsetning for sysselsetting og verdiskaping. Næringsstrukturen kjennetegnes av for lite videreforedling av norske ressurser og råvarer. Det må i større grad satses på videreforedling.

Det må avsettes midler til forskning, nyskaping, produktutvikling og virksomhetsetablering. Utviklingen av ny miljøteknologi må styrkes og tas i bruk. Forbundet vil arbeide for at landets mineralressurser kartlegges, og arbeide for å gjeninnføre offentlige ordninger som får opp leteaktiviteten etter mineralressurser på land og til havs.

Det er viktig å sikre et balansert, variert og langsiktig eierskap i næringslivet. Forutsigbarhet står sentralt for langsiktige og konkurransedyktige rammevilkår. Dette er også en forutsetning for utøvelse av god distriktspolitik. Staten må bidra, også gjennom offentlig eierskap.

Forbundet skal jobbe for å videreutvikle bransjesamarbeid i de bransjene vi har tariffavtaler i, og gjennom partssamarbeid legge til rette for god og sunn utvikling av bransjene.

Bergindustrien er en viktig distriktsnæring. Forekomstene og bedriftene er spredt over hele Norge og skaper grunnlag for bosetting og sysselsetting i distriktene. Næringen er under press. Utvinningsrettighetene til råstoffene må i hovedsak sikres gjennom statlig norsk eierskap. Forbundet vil arbeide for at utvinning og drift i mineralnæringen følger dagens nasjonale planer og at helhetsspektivet ivaretas gjennom fokus på samfunn, økonomi og miljø.

Det må etableres et norsk ressurscenter for prospektering med midler fra blant annet Innovasjon Norge. Senteret bør opprettes i tilknytning til utdanningsinstitusjoner innenfor bergindustrien.

Næringspolitikk handler ikke bare om industriarbeidsplasser. Privat tjenesteytende sektor er blitt en stor og viktig del av

forbundets organisasjonsområde og for LO som helhet. I denne sektoren er det ikke samme tradisjon for fagorganisering som i industrien og det offentlige.

Her er bransjene sårbare for useriøse arbeidsgivere som tilbyr dårlige arbeidsforhold og utnytter arbeidsfolk på ulike måter. På den måten er de med på å skape dårlig omdømme for næringen. Sektoren er en viktig del av norsk næringsliv, og fagbevegelsen må derfor bidra til at arbeidsplassene her er gode, trygge og med anstendige lønns- og arbeidsvilkår.

En god og landsdekkende næringspolitikk er avhengig av et velfungerende og godt utbygd samferdselsnett. Her ligger det mange uløste oppgaver innenfor både jernbane, vei, farleder og luftfart.

Norge må ha en sterk offentlig sektor med etater som kan brukes som korrektiv overfor frie markedskrefter.

Forbundet vil være en pådriver for å bygge ut og modernisere linjenett og kraftanlegg samt videreføre naturgass til flere deler av landet.

Samferdsel

God infrastruktur er en viktig forutsetning for framtidig verdiskaping, sysselsetting, bosetting og god næringsutvikling både i distriktene og i sentrale deler av landet. Nasjonal transportplan legger viktige føringer for utbygging og vedlikehold av samfunnets infrastruktur.

Forbundet skal fronte en kraftig satsing på samferdsel i hele landet.

Etterslepet i vedlikehold på vei og bane må reduseres. Særlig viktig er oppgraderingen av stamveinettet. Europaveier, riksveier og fylkesveier skal eies og driftes av det offentlige. Det skal satses på lade- og miljøstasjoner langs veinettet. Det skal jobbes for at det opprettes tilstrekkelig med rasteplasser for langtransport med tilhørende toalett og dusjmuligheter.

Næringsutvikling og samfunnsutbygging i områder som er kritiske er viktig for Norge både med hensyn til interkontinental godstransport, suverenitetshevdelse og utnyttelse av naturressurser må prioriteres.

Det er viktig å styrke satsingen på bedre veinett, jernbane, farleder, havner og luftfart. Gode finansieringsformer, økt sikkerhet og satsing på miljøvennlig infrastruktur er noen av forutsetningene for et bedre miljø, økt næringsutvikling og

økt sysselsetting. Nordland, Troms og Finnmark må tilknyttes det nordiske jernbanenettet.

Det må satses på transportsystemer som ivaretar miljøet. Overføring av godstransport fra vei til sjø og jernbane vil avlaste veinettet og gi en betydelig miljøgevinst.

Forbundet må arbeide for elektrifisering av gjenstående banestrekninger og følge opp LOs kongressvedtak om ulike prosjekter. Det gjelder blant annet gass- og hybriddrift, som er et godt alternativ til fossilt brennstoff på landets ferger.

Sjøsikkerhetstjenesten, slepebåttjenesten og oljevernberedskapen langs kysten må styrkes. Det skal arbeides for havner med god tilknytning til bane og vei. Gebyrer og avgifter må reduseres for å få sikre anløp.

Det må øremerkes midler til flom og rassikring. Trafikksikkerhetsarbeidet må styrkes.

Forbundet skal arbeide for at samferdselsprosjekter på sikt skal bli offentlig fullfinansiert.

Arbeidstid

Normalarbeidsdagen er under stadig angrep, og skillet mellom arbeid og fritid blir mer og mer uklart. Begreper som fleksibilitet og tilgjengelighet brukes av sterke aktører som ønsker størst mulig styringsrett over arbeidstakerne som ressurs.

Forbundet skal arbeide for at det offentlige, i sine virksomheter, er en pådriver for å minske presset på normalarbeidsdagen og arbeid på ugunstige tider av døgnet.

Skillet mellom arbeidstid og fritid skal være klart definert. Kampen om fritida er kampen for et fullverdig arbeidsliv. Forbundet vil jobbe for at søndag fortsatt er en fridag.

Forbundet ser en stadig økning i arbeid som utføres til tider på døgnet som tidligere var definert som fritid. Skiftarbeid, delte skift, gjennomsnittsberegning av arbeidstid og kvelds- og nattarbeid brukes som verktøy for effektivisering.

Forbundet skal motarbeide negative endringer i tariffavtaler og arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid, sett fra et arbeidstakerperspektiv. Vi må videre arbeide for en innskjerping i arbeidstids- og innarbeidingsordninger som i større grad gjør det mulig å kombinere det å arbeide med å delta i samfunns- og familieliv.

Arbeidsmiljøloven kapittel 10 omhandler arbeidstid. Dette er et krevende område der arbeidstakere og de tillitsvalgte blir satt under press fra arbeidsgiveren. Arbeidstakerens helse skal ivaretas der arbeidstids- og innarbeidingsordninger fører til lange arbeidsdager eller nattarbeid. Forbundet skal jobbe for at arbeid som hovedsakelig foregår om natten skal sidestilles med helkontinuerlig skiftarbeid.

Forbundet vil jobbe for et mer oversiktlig system av innarbeidingsordninger og hyppigere kontroller i tett samarbeid med offentlige myndigheter.

Forbundet skal jobbe for at de som har belastende skiftarbeidsordninger kan ta ut tidligere pensjon.

Det skal fremdeles være anledning for tillitsvalgte å avtale arbeidstids- og innarbeidingsordninger lokalt. Ordninger som medfører sammenhengende arbeid i mer enn en 7 dagers periode og som fører til overnatting borte fra hjemmet, skal fremdeles godkjennes av forbundet eller LO.

Fast ansettelse skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Bruken av midlertidig ansettelser er med på å forringe arbeidsmiljøet. Midlertidighet fører til usikkerhet rundt egen livssituasjon og manglende tilhørighet til arbeidsplassen.

Retten til heltidsstilling skal lovfestes for å unngå utstrakt bruk av deltid. Forbundet skal jobbe for at transport/flytt fra en lokasjon til en annen i løpet av en arbeidsdag skal avlønnes som arbeidstid.

Opparbeidede rettigheter settes under press hver dag overfor de tillitsvalgte og det må jobbes på et politisk plan framover for å ivareta de rettighetene vi har.

Ytre miljø – klima og miljøendring

Norsk Arbeidsmandsforbund skal arbeide for at myndighetene legger til rette for et sunt og levedyktig næringsliv som stimulerer til et godt arbeidsmiljø til beste for virksomheten og de ansatte.

Norge må ligge i fremste rekke når det gjelder å få utviklet teknologi til CO2-fangst. Staten må bidra ytterligere i dette forskningsarbeidet.

Modernisering og oppgradering av eldre kraftanlegg og linjnett vil gi store gevinster til både miljø, forbrukere og eiere. I dag blir det i altfor stor grad sløst med våre vann- og strømrressurser, herunder i forbindelse med utvinning av kryptovaluta. Det tidligere toprissystemet med fastforbruk og overforbruk på strøm burde derfor bli vurdert på nytt.

Utbygging av linjenettet skal være et offentlig ansvar.

Utfordringene med forsøpling øker. Flere forbrenningsanlegg må bygges, disse skal utnyttes til fjernvarme. Panteordningen må videreutvikles til å omfatte flere produkter.

Kampen mot klimaendringer er også en kamp mot fattigdom og for solidaritet. Klimaendringer gir store utfordringer. Dette krever både nasjonale og internasjonale tiltak. Vi vil arbeide for et bærekraftig samfunn der velstand ikke utvikles på bekostning av kommende generasjoner. Vi bør i mye større grad gjenvinne elektronisk og elektrisk avfall (EE-avfall) innenfor landets grenser, i stedet for å frakte det ut av landet.

Det skal legges opp til tilskuddsordninger som øker satsingen på miljøvennlig energiproduksjon og reduksjon av forurensende utslipp. Vi må fremme bruken av fornybare og besparende energikilder. Norge skal satse på å videreutvikle fornybar energi ved hjelp av ny teknologi. Her ligger det muligheter for mange arbeidsplasser i framtida. Kraftproduksjonen må fortsette, med fokus på fornybar energi. I en sårbar og unik natur kreves god planlegging hvor det bygges.

Norge må bidra teknologisk og økonomisk til internasjonale klimaforbedringer.

Arbeidsmiljø

Arbeidstakernes helse, miljø og sikkerhet skal ha høy prioritet. Arbeidsmiljøtiltak skal ikke betraktes som ensidige økonomiske belastninger og konkurransehemmende for bedriftene.

Omkostningene ved et dårlig arbeidsmiljø er et samfunnsansvar. Deltagelse i arbeidslivet pålegger arbeidsgiverne og arbeidstakerne et felles ansvar for HMS-arbeidet. Norsk må være det primære arbeidsspråket, også av hensyn til HMS. Arbeidsmiljøet skal være fullt forsvarlig for alle og bygge på gjensidig tillit og respekt. Organisering og fordeling av arbeidet må ivareta behovet alle har for helsefremmende, varierte arbeidsoppgaver og egenkontroll i arbeidssituasjonen. Ansatte i forskjellige livsfaser skal inkluderes i arbeidslivet.

En arbeidsplass er avhengig av en velfungerende verne-tjeneste. Verneombudet ivaretar interessene i et HMS-perspektiv for alle på en arbeidsplass. Det er viktig at verneombudet settes i stand til å utføre oppgavene sine gjennom tilfredsstillende opplæring, inkludering og ikke minst tilstrekkelig avsatt tid. Opplæringen bør være ut fra fagbevegelsens mål og prinsipper.

Lovgivning innenfor HMS området er i stadig utvikling og endring. Arbeidsmiljøloven er «Arbeidslivets Grunnlov» og er en vernelov for arbeidstakerne. Forringes lovverket innenfor HMS-området vil dette få negative konsekvenser for arbeidstakerne og deres arbeidsmiljø. Arbeidsmiljøloven må styrkes gjennom faglig-politisk arbeid.

Tariffpolitisk arbeid

Bedring av lønns- og arbeidsvilkår og arbeidstakeres verdighet er en bærebjelke i forbundets arbeid.

Kvinner er sterkt underrepresentert i ledende stillinger. De økende inntektsforskjellene i samfunnet og bedriftene rokker ved viktige likhetsprinsipper. Lik lønn for likt arbeid er en selvfølge. Forbundet skal arbeide for at lønnsnivået og overenskomstene i lavlønnsyrker blir sidestilt med gjennomsnittet i industrien, og at overenskomster innenfor små områder også omfatter gode ubekvemstillegg. Forbundet vil jobbe for å få allmenngjort flere tariffavtaler.

Markedskreftene og forbrukersamfunnet driver fram krav om mer tilgjengelige servicetjenester. Arbeidsgiversiden krever mer fleksible arbeidstids- og innarbeidingsordninger og presser på for å flytte både lønns- og arbeidstidsspørsmål fra kollektive til individuelle avtaler.

Intensjonen bak ny pensjonsreform er å få flere til å stå lenger i arbeid. De som taper på reformen er de med lav lønn og de som jobber deltid eller har belastende yrker. Kampen for en verdig avslutning på arbeidslivet vil derfor fortsatt være et krav ved framtidige lønnsoppgjør.

Tariff-shopping er et økende problem og en kommende fagforeningskrise. Som et virkemiddel mot dette må forbundet videreutvikle omfangsbestemmelsene i overenskomstene slik at de motvirker de kreative løsningene fra arbeidsgiversiden. En stadig endring i arbeidsområder, hvor ansatte blir fratatt sine opprinnelige arbeidstitler og da plutselig står utenfor sitt opprinnelige tariffområde, gjør at en blir sårbar i forhold til overenskomstenes styrke. Forbundet må i periodene mellom tariffoppgjørene arbeide for tekstlige tilpasninger som må inn i overenskomstene for å unngå at bedriftene kan benytte avtaler med dårligere vilkår for våre medlemmer.

I framtidige lønnsoppgjør må det legges vekt på klare omfangsbestemmelser i overenskomstene. Arbeidets art må være avgjørende når man inngår tariffavtale.

Det må jobbes for at arbeidsmiljølovens regler for virksomhetsoverdragelse styrkes slik at de også omfatter serviceyrkene og andre som i dag faller utenfor regelverket.

Det må også tas med regler for overføring av opptjente ytelser som feriepenger og lignende. Dette sikrer forutsigbarhet i arbeidsforholdet.

Det er viktig at lønnsbetingelser gjelder for både organiserte og uorganiserte. På den måten unngår man å legge opp til konkurransevridning og fordeler for uorganiserte bedrifter i anbudsutsatte bransjer. Forbundet vil jobbe for at medlemmene får bedre velferdsgoder enn de uorganiserte, blant annet ved at LO–NHO-ordningene bare skal gjelde for medlemmer.

Det skal innføres full fradragsrett for fagforeningskontingent samt større skattefradrag/bunnfradrag for arbeidsreiser/pendling. Forbundet må jobbe politisk for å få fjernet de nye usosiale skattene som dagens regjering har kommet med på diett- og kilometergodtgjørelse, samt heve kilometersatsene for bruk av privat bil.

Reglene rundt konkurser må strammes kraftig inn.

Arbeidstakernes rettigheter må bedres ved konkurser.

Besøksadresse

Norsk Arbeidsmandsforbund
Grubbegata 6, 0179 OSLO
Telefon:+ 47 22 40 10 60

arbeidsmandsforbundet.no

Postadresse

Norsk Arbeidsmandsforbund
Postboks 8704, Youngstorget
0028 OSLO

E-post: norsk@arbmand.no